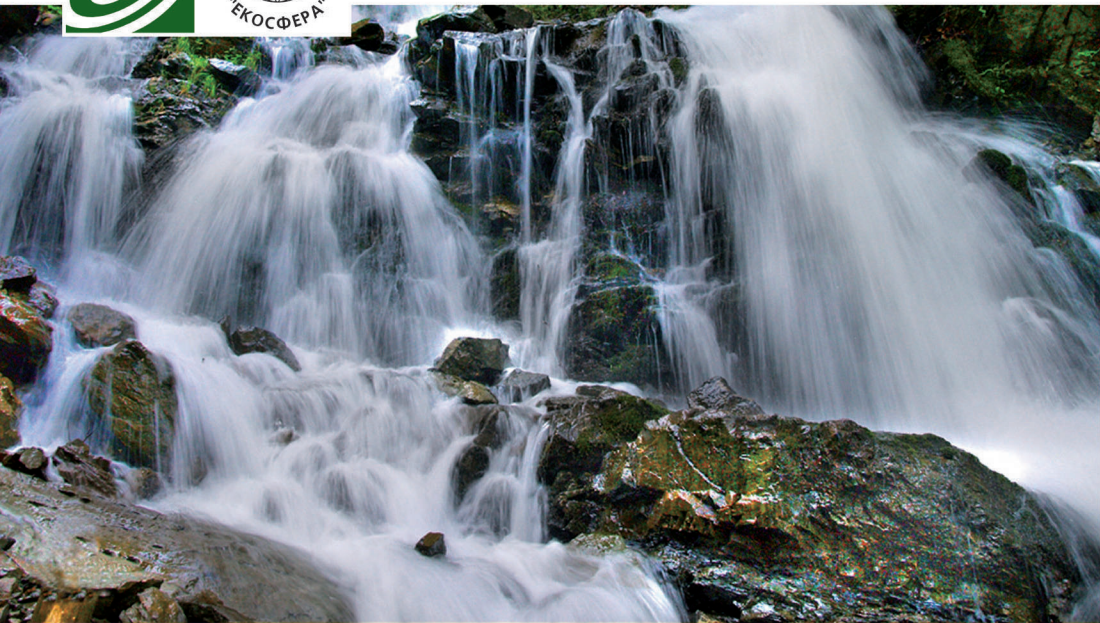

Оксана Станкевич-Волосянчук

АДВОКАЦІЯ

ЯК МЕТОД ВПЛИВУ

Оксана Станкевич-Волосянчук

АДВОКАЦІЯ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ

(практичний посібник)

Ужгород, 2013

УДК 349.6
ББК 66
С-76

Посібник «Адвокація як метод впливу» може слугувати азбукою для початківців у адвокаційному русі, а також порадиником для більш досвідчених у цій сфері організацій. У кожному разі автор не ставив собі за мету відповісти на усі питання, оскільки більшість питань, як і відповідей приходять з досвідом.

Усе викладене у цій книзі опирається на конкретний досвід з практики здійснення адвокаційних кампаній. Саме тому тут кожен може знайти для себе корисні приклади та «рецепти» на майбутнє.

У цьому посібнику викладені основні положення, важливі для громадських активістів, які планують захищати своє право жити у безпечному довкіллі через адвокаційні кампанії. Оповідь щодо покрокового планування та впровадження адвокаційної кампанії, а також приклади з кампаній, які відбулись, допоможуть читачу правильно обрати стратегію адвокаційної кампанії, визначати її мету, інструменти, та зрозуміти, яку роль у ній відіграють соціальні мережі й співпраця зі ЗМІ.

Видання спрямоване на активістів громадських рухів: представників неурядових організацій, місцевих громад.

Видання підготовлено за фінансової підтримки
Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проекту
**«Програма обміну кращими практиками у сфері адвокації
між ОГС України «Вчимося адвокації»**

© Станкевич-Волосянчук О. І., 2013
© РМЕО «ЕКОСФЕРА», 2013
© Міжнародний фонд «Відродження», 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЩО ТАКЕ АДВОКАЦІЯ?	5
Дещо з теорії адвокатури	5
Дещо з адвокатської практики.....	9
Вправи для засвоєння	12
ПРОЦЕС АДВОКАЦІЇ: етапи і кроки	13
ЕТАП 1: Планування та вибір стратегії.....	13
Вправи для засвоєння	34
ЕТАП 2: Впровадження адвокатської кампанії.....	35
Вправи для засвоєння	40
ЕТАП 3: Моніторинг та оцінка результатів	41
Вправи для засвоєння	41
МЕДІА АДВОКАЦІЯ.....	42
Вправи для засвоєння	46
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	47
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Посібник, який ви тримаєте в своїх руках, створювався як детальне керівництво для планування та здійснення адвокаційних кампаній. Тут покроково описано, що і як потрібно робити, щоб адвокаційна кампанія була успішною.

Звичайно, про адвокаційні кампанії, розробку стратегії і тактики можна писати багато. Багато вже написано і в цьому ми не є першими. Однак кожен досвід є по своєму цінний. Цей посібник написаний практиком від організації, яка спланувала й реалізувала не одну адвокаційну кампанію. Кількома роками раніше автор цього посібника вже опублікувала посібник з природоохоронної адвокації, з яким можна ознайомитись на сайті РМЕО «ЕКОСФЕРА» <http://www.ekospha.org/NAVCHALNO-METODICHNI-POSIBNIKI/>. Однак час не стоїть на місці і новий набутий досвід у сфері адвокації, а також глибоке осмислення основних цілей адвокації, спонукав написати ще одну книжку.

Адвокація є методом впливу на владу, на владну політику, на правила гри у політиці, на середовище, у якому ми живемо. Українське суспільство дорослішає, отже, готове оволодіти цим методом для успішного впровадження свого бачення, якою має бути Україна, якою має бути українська політика, українська влада та стандарти нашого життя.

Сподіваємось, що цей невеликий за обсягом посібник допоможе багатьом молодим і вже не молодим інституціям громадянського суспільства, які бажають зайнятися адвокацією у своєму регіоні, оволодіти цим методом й успішно реалізовувати свою мрію. Зі свого боку це буде нашим маленьким вкладом у розвиток громадянського суспільства в Україні. Хай щастить усім, хто береться захищати права та представляти інтереси своєї громади чи групи, розуміючи усі складнощі на перепони. А цей посібник хай вам допоможе.

*З повагою,
Автор*

ЩО ТАКЕ АДВОКАЦІЯ?

ДЕЩО З ТЕОРІЇ АДВОКАЦІЇ

Кожного разу, коли мова заходить про адвокацію у товаристві «непосвячених», оточуючі неодмінно асоціюють цей термін з юриспунденцією, адвокатською діяльністю юристів. Адвокаційна діяльність і справді базується на знанні законів та підзаконних актів, однак означає значно ширшу діяльність – і за своїми цілями та завданнями, і за методами досягнення мети.

Слово «адвокасі» чи «адвокація» походить від англійського *advocacy* (дієслово *to advocate*), яке можна перекласти як рекомендація, підтримка, аргументація, просування чогось. Поряд із використанням в англійській мові слова у його прямому значенні, за ним закріпилось і специфічне понятійне значення, яке трактує адвокасі як особливий рід занять з характерними рисами, і, як правило, спрямований на соціальну проблематику.

Явище адвокації виникло в результаті необхідності реагувати на гострі проблеми, які виникають у суспільстві, або ж вироблення комплексної відповіді на систематичні негаразди чи кризи. Особа чи група осіб, які потрапили у скрутне становище, або ж які усвідомлюють існування певної проблеми, не завжди мають змогу цю проблему вирішити. Тому виникає необхідність пошуку і впливу на того, кому підвладне вирішення проблеми. Звідси і визначальна риса адвокації – **вплив на особу, яка приймає рішення**.

В літературі та на практиці можна зустріти кілька синонімічних означень адвокації, зокрема – *адвокатування, адвокасі, громадянське представництво* чи *представлення інтересів та захист прав громадян*, однак у кожному разі це та ж *адвокація*.

Адвокаційна діяльність може бути спрямована на вирішення будь-якої проблеми в суспільстві, незалежно від того наскільки широке коло осіб вона зачіпає. Вона може тривати, як кілька годин, так і кілька років. Все залежить від глибини проблеми, політичної волі тих, хто приймає рішення та обраних стратегії й інструментів адвокації.

Адвокаційна кампанія повинна бути узгодженою з людьми, чиї інтереси ви відстоюєте. Отримавши схвалення цих осіб чи груп, ви матимете законне право представляти їхні інтереси і відстоювати їхні права перед владою.

В результаті дій, спрямованих на представлення інтересів та захист прав тієї чи іншої групи людей, бажаний результат може бути отриманий дуже швидко (наприклад, як наслідок позитивного рішення сесії міської чи обласної ради). Однак справжня адвокаційна кампанія, як правило, триває роки. Адже часто прийняття якогось важливого стратегічного документу рішенням сесії місцевих рад не вирішує існуючу проблему. Цей документ ще довго може лежати «в шухляді», доки не втратить своєї актуальності, або ж носити лише декларативний характер. Впровадження прийнятого документу, часто, залежить від наявності коштів у бюджеті чи банальної політичної волі виконавчої гілки влади. Тому важливо в результаті адвокаційної кампанії «спустити» цей документ до рівня громад, щоб суспільство усвідомлювало його важливість для власного розвитку й підтримувало те, що цей документ декларує. Тоді, під тиском громадськості, влада змушена буде надати цьому документу розвиток та фінансову підтримку.

Адвокація – це дії, що здійснюють люди або організації з метою впливу на прийняття рішень на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівні щодо вдосконалення або змін у політиці.

Адвокація – це процес, спрямований на зміну політики, законів і практик, які використовують впливові люди, групи та заклади. Мета адвокації – «просунути» певний погляд, ідею, точку зору, групу людей, чи певну справу шляхом трансформації чи впровадження певної публічної практики.

Адвокація – це побудова продуктивних відносин між урядовцями та тими, кому вони служать (громадянами).

Деякі експерти з адвокації вважають, що адвокаційною є тільки та діяльність, яка призводить до **системних змін** (змін у законодавстві, у підзаконних актах, змін політики – як стратегічного курсу розвитку, у системі державного управління тощо). Таким чином, часто адвокація зводиться до громадського лобювання, у якому бере участь дуже обмежене, з огляду на усе суспільство, коло фахівців. Наслідуючи американських фахівців [2, 9], ми вважаємо, що будь яка адвокаційна діяльність повинна мати **три головних** очікуваних **наслідки / результати**:

- Зміна політики (взаємодія влади з елітами без залучення громадян), що, власне і є громадським лобіюванням;
- Системні зміни (залучення громадян до процесу прийняття рішень; прозорість прийняття рішення; підзвітність тих, хто приймає рішення) – зміна у практиці прийняття рішення;
- Демократичні зміни (громадяни усвідомлюють свої права і свою силу бути залученими до процесу прийняття рішення і використовують ці права і силу для участі у прийнятті рішень на усіх рівнях влади) – основа становлення громадянського суспільства.

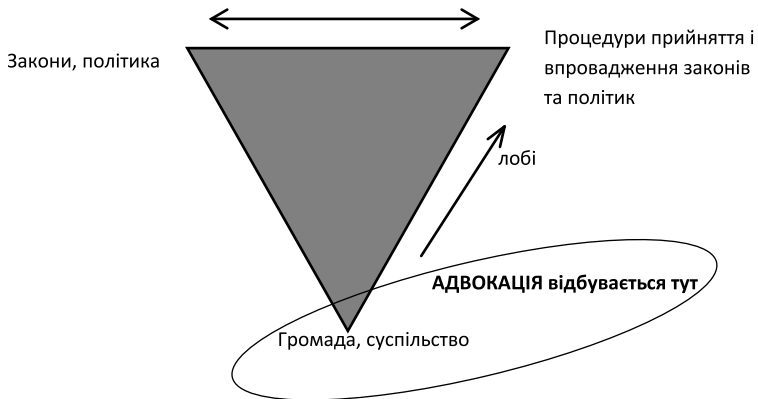

Рисунок 1. Тріада адвокації

Це є, так звана, **тріада адвокації**, без якої важко досягти головної мети адвокації – участь громадськості та громад у прийнятті владних рішень та усвідомлення суспільством своєї відповідальності за прийняті рішення й зроблений вибір.

Досягати усіх трьох категорій результатів у ході кожної адвокаційної діяльності і складно, і важко. Але в будь-якій своїй адвокаційній кампанії ми повинні розглядати три категорії наслідків, інакше адвокація буде обмежена зміною однієї або кількох політик без звернень до сфери прийняття рішень, а також до найбільш важливої складової – збільшення впливу громадян та їх ефективної участі у процесі прийняття рішень.

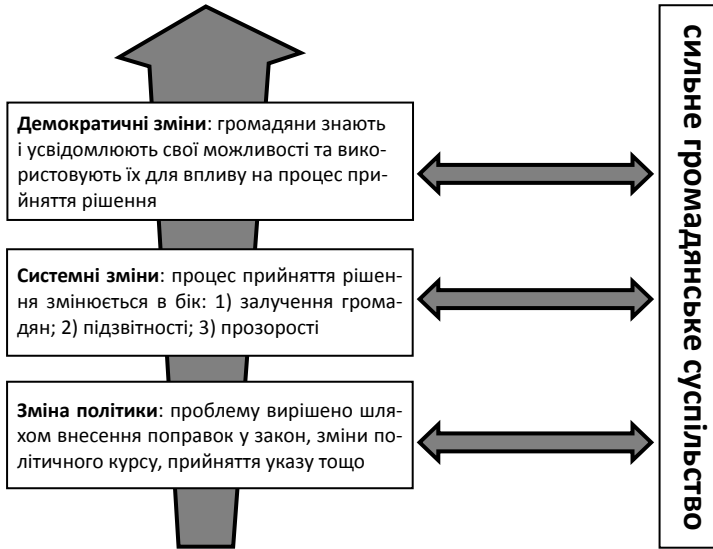

Рисунок 2. Тріада очікуваних результатів адвокації

Хоча три категорії наслідків тісно пов'язані між собою, важливо усвідомлювати, що **головною метою адвокації** є допомога громадянам та місцевим громадам набутти впевненості у своїх силах та використовувати своє конституційне право брати безпосередню участь у процесі прийняття рішень. Усвідомлення громадянами свого права на участь у прийнятті рішення, дозволяє уникнути вузького розуміння процесу адвокації, як просто зміну політики.

ПОРІВНЯННЯ МІЖ АДВОКАЦІЄЮ ДЛЯ ВЛАДИ ГРОМАДЯН І ТРАДИЦІЙНОЮ МОДЕЛЛЮ АДВОКАЦІЇ

АДВОКАЦІЯ для влади людей	Традиційна модель АДВОКАЦІЇ
МЕТА – можливість громадян брати участь у процесі прийняття рішень.	МЕТА – зміна однієї ситуації або вирішення однієї проблеми.
Об'єднує групу людей для спільної розробки плану дій.	Невелика група людей працює від імені суспільства на благо суспільства.

Дозволяє групі людей працювати колективно щоб побудувати й оптимізувати досвід колективної влади.	Дозволяє кільком людям визначити ролі лідерства та прийняття рішення.
Дії базуються на досягненні цілей в залежності з широким баченням соціальних змін.	Дії базуються тільки на потенціалі для перемоги та короткочасних вигодах
Підтримує постійні зусилля з розширення бази підтримки суспільства та розвиває нове лідерство.	Не заохочується залучення нових членів; тільки кілька людей прикладають зусилля чи підтримують лідерські ролі зараз і назавжди.
Дозволяє розвивати в людей відчуття влади та контролю над їх життям; досвід спільної влади пов'язаний з баченням, створює усвідомлення «Ми маємо право на...».	Передбачає тільки зміни відношення людей до ситуації чи умов, з обмеженими та беззмістовними додатковими «здібностями» та «можливостями».
Можливий тривалий процес, який потребує терпіння, настирливості, поваги як до людей, так і до процесу.	«Магічне» рішення, яке веде до швидких перемог чи негайного вирішення проблеми.
Зміна балансу влади на користь звичайних громадян.	Збільшує владу одних груп громадян і послаблює владу інших, звичайних людей.
Допомагає у вирішенні багатьох інших питань шляхом розвитку здібностей людей вирішувати ці проблеми самостійно.	Кілька керівників перевантажені проблемами й дуже перебірливі щодо того, які питання потрібно вирішувати.

ДЕЩО З АДВОКАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Приклад 1. Прикладом зміни однієї ситуації чи однієї проблеми є практика РМЕО «ЕКОСФЕРА» у сфері врегулювання конфліктів між місцевими громадами та лісогосподарськими підприємствами Закарпаття, що виникають під час здійснення лісогоспами лісогосподарських заходів, які можуть мати негативний екологічний та соціальний вплив на сусідні громади. Така практика була звичною у роботі організації з 2002 по 2005 рік.

У 2004 році до РМЕО «ЕКОСФЕРА» звернулася громада гірського села Новоселиця Перечинського району Закарпатської області. В букових лі-

сах довкола вже котрий сезон велася лісорозробка лісосік і через село щодня лісовозами возили деревину. Лісорозробка здійснювалась з порушеннями лісового й природоохоронного законодавства: в її результаті порубковими рештками захаращувався лісовий потік, який далі тече у село, колісною технікою була зруйнована лісова дорога й зірвано ґрунт, що призвело до водної ерозії та замулення потоку. Селяни втратили можливість поїти худобу, діти були позбавлені можливості купатись влітку. Деревина з лісосіки розміщувалась на сільському пасовищі, що зрештою призвело до його повного знищення. Сільська дорога була також розбита важкими лісовозами.

Селяни вимагали розчистки лісового потоку, рекультивації пасовища та відшкодування завданих збитків. Законодавчого регулювання питання завдання збитків місцевому населенню в результаті здійснення лісогосподарських робіт непередбачено. Добровільно усувати недоліки, допущені в процесі лісорозробки, а також відшкодувати громаді збитки, лісівники не поспішали.

Після безрезультатно проведених переговорів з керівництвом лісогосподарського підприємства, на території котрого все це відбувалось, фактими ЕКОСФЕРИ був підготовлений запит до управління екології та природних ресурсів у Закарпатській області, де подавався матеріал з задокументованими фактами про порушення природоохоронного законодавства. Подальші дії були справою державних екологічних інспекторів. Через місяць на адресу ЕКОСФЕРИ надійшли листи з управління екології та лісгоспу, в яких повідомлялось про ліквідацію порушень та сплату адміністративного штрафу в місцевий бюджет.

Приклад 2. У 2005 році 18 держлісгоспів Закарпатського управління лісового та мисливського господарства пройшли незалежний сертифікаційний аудит й отримали сертифікат ведення лісового господарства за схемою FSC, який свідчить про стремління та відповідність лісогосподарських підприємств високому стандарту ведення лісового господарства. Сертифікат надається терміном на 5 років. Відповідність цьому сертифікату перевіряється щороку.

Такий сертифікат відкриває європейські ринки деревини та деревообробної продукції, а також формує високий імідж лісового господарства. Будь-яка невідповідність у діяльності лісгоспів дає право аудиторській фірмі відкликати сертифікат, що дуже небажано для лісгоспів.

З 2005 року РМЕО «ЕКОФСРА», як повноправний учасник сертифікаційного процесу, використовує механізм сертифікації для вирішення конфліктів між лісгоспами і громадами. Механізм лісової сертифікації

дозволяє підходити до цього процесу системно із залученням місцевих громад.

У 2013 році мешканці с. Тур'я Поляна Перечинського району Закарпатської області звернулися до РМЕО «ЕКОСФЕРИ» за допомогою у розв'язанні конфлікту, який виник між громадою села та ДП «Перечинське ЛГ». Конфлікт виник на основі факту огороження ділянки лісу, площею 87 га на території Шипітського лісництва, яка знаходиться у безпосередній близькості від села.

Мешканці села заявили, що це обмежує їхні конституційні права вільно перебувати в лісі та обмежує доступ до недревних ресурсів (переважно грибів), які вони традиційно там збирають. Обурення селян підсилювали й інші факти, які не мають відношення до ДП «Перечинський ЛГ», але слугують додатковим подразником, що і виливається в емоційне протистояння. Цими фактами є 1) будівництво Тур'яполянської міні ГЕС поблизу села на території того ж Шипітського лісництва, що призвело до обміління річки, зникнення у ній риби та води у сільських криницях; 2) приватизація полонин вище села, де мешканці традиційно заготовляли чорницю, а тепер втратили таку можливість; 3) постання протягом 2012 року розкішного приватного маєтку в зоні огороженої території, з яким мешканці і пов'язують це огороження, хоча маєток і огорожена ділянка офіційно належить різним власникам.

Звернувшись з інформаційним запитом до дирекції ДП «Перечинське ЛГ» та до Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства, РМЕО «ЕКОСФЕРА» дізналось, що ділянка лісу, площею 87 га на території Шипітського лісництва з 2007 року знаходиться у довгостроковому тимчасовому користуванні на 25 років ЗТМР «Лісівник» та ГО ТМР «Губерт», як колективного члена ЗТМР «Лісівник». 26 березня 2013 року від ГО ТМР «Губерт», в особі п. Байко М.Т., до ДП «Перечинське ЛГ» надійшла заява про надання згоди на облаштування вольєрного господарства на орендованих 87 га, з, відповідно, подальшим її обгородженням, яка була задоволена.

Задоволення цієї заяви відбулось без попередньої оцінки можливих соціальних наслідків такого рішення та проведення відповідних консультацій з громадою с. Тур'я Поляна. Таким чином конфлікт виник через невиконання ДП «Перечинське ЛГ» вимог лісової сертифікації за схемою FSC, а саме, невиконання критерію 4.4. Об'єктивних пояснень щодо причин нехтування критерієм 4.4. від дирекції держлісгоспу РМЕО «ЕКОСФЕРА» не отримала.

Для врегулювання конфлікту РМЕО «ЕКОСФЕРА» звернулась зі скаргою до аудиторської фірми, яка надала лісгоспу сертифікат. Через кілька місяців аудитор прибув у лісгосп з аудитом й перевіряв обставини скарги, які по-

вністю підтвердились. Аудитор зробив припис лісгоспу із зобов'язаннями виправити ситуацію, а також налагодити СИСТЕМУ співпраці з місцевими громадами для попередження у майбутньому подібних ситуацій. Не виконавши цього припису лісгосп втрапить сертифікат.

Таким чином лісова сертифікація допомагає досягати **системних** (а не ситуативних) **змін** у веденні лісового господарства, як це видно на прикладі врегулювання конфліктів між лісгоспами та місцевими громадами.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ:

Завдання:

Визначте цілі вашої кампанії за трьома категоріями наслідків / результатів:

- Результати політики
- Системні результати
- Демократичні результати
- Яку роль відіграє громадянське суспільство в кожному з цих результатів?

ПРОЦЕС АДВОКАЦІЇ:

ЕТАПИ І КРОКИ

ЕТАП 1: ПЛАНУВАННЯ ТА ВИБІР СТРАТЕГІЇ

Добре спланована діяльність не може бути неуспішною. Тому планування та вибір стратегії адвокаційної кампанії, яка полягатиме у визначенні мети та конкретних цілей, ідентифікації «мішеней» та виборі інструментарію, є визначальним початковим етапом діяльності з громадянського представництва.

Планування та вибір стратегії адвокаційної кампанії передбачає довготермінове планування певних заходів. Це забезпечує хід подій біль-менш визначеним шляхом. В ході адвокаційної кампанії часто стаються зміни, які неможливо перебачити. Дуже важко передбачити, кого ви зможете переконати бути на вашому боці, а хто буде вашим опонентом. Часто ви можете бути здивовані діями, які можуть здійснити ваші опоненти. Ви повинні бути готовими реагувати дуже швидко. Тому дуже важливим інструментом у вашому наборі стратегій виживання є гнучка структура, яка дозволяє швидко змінювати стратегію у випадку необхідності.

Стратегія – це система, яка спрямовує нас обрати дії, що визначають суть і напрямок для досягнення цілей.

Стратегічне планування адвокаційної кампанії слід починати зі стратегічного аналізу. Аналіз включатиме такі пункти:

- Ідентифікуйте та визначте пріоритети для проблем, за вирішення яких ви повинні чи можете взятись.
- Проаналізуйте глибинні причини проблеми. Адже від правильного визначення проблеми залежить напрямок і завдання адвокаційної кампанії, а отже, і результат.
- Оцініть можливості вашої групи, організації чи коаліції зайнятись цими питаннями в залежності з вашим баченням та на-

явними ресурсами. Не варто братись за вирішення проблеми, хай, навіть, дуже важливої для вас, якщо у вас немає достатніх, передусім, людських та часових ресурсів. Звичайно, адвокаційна кампанія потребує певних матеріальних та фінансових затрат, але, як свідчить досвід, ці ресурси не є визначальними для успіху кампанії.

- Вивчіть середовище, в якому існує проблема: соціально-економічне становище, політична ситуація, громадська думка, вплив традицій та звичаїв.
- Проаналізуйте усі зацікавлені сторони, які впливають на ситуацію позитивно чи негативно: хто може бути вашими союзниками, хто – опонентами. Здійсніть аналіз мішеней.
- Розробіть адвокаційну стратегію, яка не тільки найкраще торкається питання й піднімає глибинні причини проблеми, але й допомагає громадам усвідомити, що у них є влада, яку вони можуть використати для ефективної участі у процесі прийняття рішень.

Для вирішення проблеми потрібно зрозуміти, в чому причина її виникнення. Для такого аналізу застосовують відомий метод – «дерево проблем».

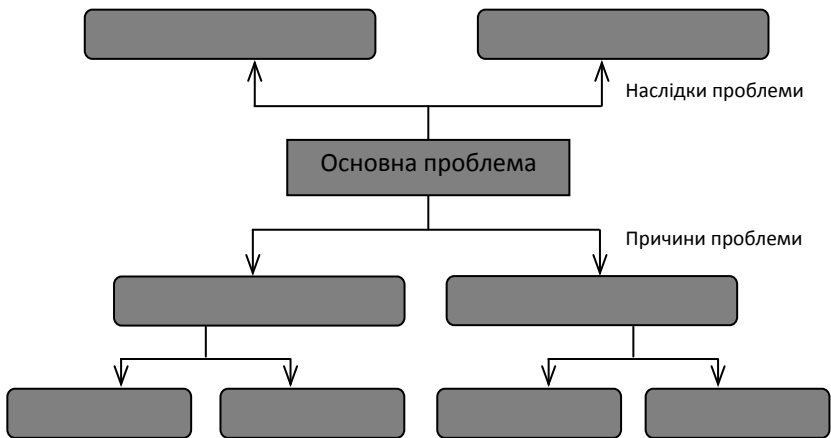

Рисунок 3. Метод «дерево проблем»

Термін «дерево» у цьому контексті передбачає використання ієрархічної структури, отриманої через розподіл загальної проблематики на основний тип проблем (стовбур), решту супутніх проблем (гілок), підтипів проблем (відгалуження) та на власне проблеми (листя). Метод «дерева проблем» орієнтований на отримання стійкої структури проблематики. Для досягнення цього, при розробці початкового варіанту структури, враховуються закономірності та застосовуються принципи формування ієрархічних структур.

Переваги метода «дерева проблем»:

- «дерево проблем» дозволяє представити значний об'єм інформації про проблему у компактній формі;
- «дерево проблем» чудово спрацьовує при вирішенні завдань з виявлення та ранжування проблем, які існують, а також при вирішенні завдання щодо класифікації проблем за характером та походженням;
- «дерево проблем» дозволяє наочно побачити співвідношення та взаємозв'язок різних типів проблем;
- «дерево проблем» допомагає виокремити центральну – кореневу – проблему та відстежити її вплив та різні типи проблем; знайти причини, які викликали проблему, та на ліквідацію яких повинні бути спрямовані зусилля; спрогнозувати наслідки проблеми.

Приклад з адвокаційної кампанії **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!»** (відкрите коаліційне об'єднання «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): з початком дії «зеленого тарифу» на електроенергію, отриману від альтернативних джерел енергії в Україні, розпочалося хаотичне та масове будівництво міні ГЕС у Карпатському регіоні країни. Згідно публічної інформації органів влади чотирьох карпатських областей, у верхів'ї гірських річок Карпат заплановано будівництво 550 міні ГЕС. Наслідки такого масового будівництва без попередніх наукових досліджень у сфері екології, гідрології та кліматології – непередбачувані. Вітчизняні екологи та природоохоронці оцінили потенційні ризики таких планів як майбутню екологічну проблему № 1 в масштабах усієї України.

На перший погляд причиною ситуації, яка склалася, є давно очікуваний для розвитку альтернативної енергетики «зелений

тариф», адже до прийняття Закону України «Про альтернативні джерела енергії», жодної активності у цій галузі не спостерігалось. Глибокий аналіз ситуації дозволив зрозуміти, що Україна ні законодавчо, ні процедурно, ні ментально не готова до прогресивних змін у своєму законодавстві. Відкриття нових можливостей для одних аспектів охорони довкілля (альтернативна енергетика), ставить під загрозу інші (заповідна справа та охорона видів охоронних категорій). Причинами хаотичної та масової забудови карпатських річок міні ГЕСами є: 1) відсутність процедури здійснення Стратегічної екологічної оцінки, як інструменту інтеграції принципів сталого розвитку в національну систему планування, а також формальність процедури оцінки впливу на навколишнє природне середовище; 2) відсутність практики застосування демократичних процедур прийняття рішень на рівні місцевих громад. Це дало можливість недобросовісним бізнесменам, підтримуваним владою, готувати проектну документацію для будівництва міні ГЕС на будь-якій, навіть, заповідній ділянці річки, й отримувати позитивну державну екологічну експертизу таких проектів. Непрозоре і не публічне проведення громадських слухань з питань будівництва міні ГЕС у непоінформованих місцевих громадах дозволило приймати потрібне рішення.

Тож з'ясування істинних причин «міні ГЕСового буму» у Карпатах дозволило сформулювати мету та цілі адвокаційної кампанії й розпланувати її у часі.

Після ідентифікації причин, які створюють проблему, на вирішення якої спрямована ваша адвокаційна кампанія, слідє наступний крок – визначення **мети та цілей** адвокаційної кампанії. Якщо ваша кампанія передбачувано буде тривалою, ви можете поділити її у часі на етапи. Кожен з етапів матиме свою ціль, але мета кампанії залишається єдиною.

Так, наприклад, метою адвокаційної кампанії може бути забезпечення участі громадськості та місцевих громад у веденні лісового господарства через чітко розроблений механізм й затверджений у якості підзаконного акту. Але подібна кампанія може тривати кілька років. Тому на певних її етапах цілями адвокаційної кампанії можуть бути: 1) ґрунтовне дослідження питання участі громадськості та місцевих громад в управлінні лісовими ресурсами на сьогодні та аналіз існуючого законодавства з цього питання; 2) робота з місцевими громадами: вивчення їхніх потреб та можливих конфліктів інтересів з сусідніми лісгоспами під час здійснення лісгосподарських заходів; інформування місцевих громад про їхнє право на участь в управлінні лісовими ресурсами; 3) розробка власне

механізму участі громадськості та місцевих громад в управлінні лісовим господарством; 4) лобювання на рівні органу, який приймає рішення.

Наскільки широким повинно бути інформування суспільства через ЗМІ про проблему, яку ви хочете вирішити, визначаєте на кожному етапі кампанії.

Для роботи над розробкою стратегії адвокаційної кампанії слід відповісти на такі питання:

- **ХТО** ваша аудиторія?
- **ЯКИЙ** спосіб донести інформацію до цільової аудиторії є найкращим – радіо, телебачення, листування або щось інше? Яке враження ви хочете справити? Чи буде це ефективною частиною ваших загальних комунікаційних зусиль?
- **КОЛИ** настає кінцева дата завершення кампанії? Які часові рамки вам потрібні для отримання перших результатів?
- **СКІЛЬКИ** це коштуватиме? Чи це найбільш ефективний спосіб витратити наявні кошти?
- **ЧОМУ** це найкраща стратегія для даної проблеми?

Вибір стратегії також залежатиме від:

- Розробки цілей вашої адвокаційної кампанії
- Аналізу зацікавлених сторін
- Аналізу взаємовідносин зацікавлених сторін (які стосунки та існуючі зв'язки між зацікавленими сторонами, як їх можна використати для побудови стратегії).

Аналіз зацікавлених сторін включає в себе ідентифікацію:

- **Прихильників** (люди, зачеплені проблемою; люди, не зачеплені, але які стурбовані проблемою)
- **Союзників** (люди, групи людей, організації, які готові надати вам обмежену підтримку – державні структури, журналісти, бізнес, інтереси якого зачіпаються проблемою)

- **Мішеней** (люди, які приймають рішення, а не ті, що його підписують)
 - **Основна мішень** (людина, яка має найбільший вплив при прийнятті рішення)
 - **Другорядні мішені** (конкуренти основної мішені, але з меншим впливом)
 - **Офіційна мішень** (часто не приймає рішення, але саме з нею важливо мати офіційні зносини)
 - **Мішені підтримки** (офіційні особи, які мають мало впливу, але можуть підтримати вас, або ж бути нейтральними)
 - **Мішень доступу** (людина, через яку ви можете «вийти» на вашу основну мішень)
- **Опоненти** (люди, які проти вашої позиції; мотиви опонентів)
- **Ті, хто сидить на паркані** (люди, які мають нейтральну або невизначену позицію. Їх треба привернути на свій бік)

Стратегія повинна допомогти вам збільшити вашу групу прихильників та сформувати усвідомлення у членів цієї групи, що вони мають достатньо впливу, щоб змінити ситуацію.

Деякі стратегії не дозволяють застосовувати одночасно інші. Наприклад, якщо ви обрали стратегію судових розглядів, ви не зможете застосувати стратегію переконання.

Будуйте стратегію довкола сильних сторін вашої організації й обирайте відповідні інструменти. Якщо ви сильні у дослідженнях, проаналізуйте, як зробити дослідження головним інструментом вашої стратегії.

У певні моменти вашої кампанії ви можете зрозуміти, що ваші опоненти використовують зустрічну кампанію, про яку ви раніше не могли подумати. Або ж з'ясуєте нові, невідомі досі вам факти, які потребуватимуть зміни стратегії. Вам треба бути завжди готовими до швидкої зміни стратегії та повідомлення про це своїх прихильників.

Проаналізуйте сильні і слабкі сторони вашої організації (SWOT-аналіз). Обрана стратегія повинна, опираючись на ваші сильні сторони, підсилити слабкі.

Оцініть ризики вашої кампанії, щоб ситуація не вийшла з-під вашого контролю: акції прямої дії не закінчилися масовими неконтрольованими заворушеннями (тоді влада може обґрунтовано застосувати силу); або щоб деякі політичні сили не скористалися вашими гаслами, здобутками й ідеями для своїх виборчих цілей (це може спровокувати вашу ідею і звести нанівець вашу працю).

Використовуйте політичні моменти (передбачувані, непередбачувані та плановані): вибори, час підписання стратегічних документів та угод тощо.

Приклад з адвокаційної кампанії **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!»** (ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): протягом усього етапу кампанії наші опоненти проводили свою контркампанію. Для окремих журналістів провладних газет та Закарпатського обласного телебачення було організовано тур по МГЕСах в Італії. Представники фірм-забудовників МГЕС у Закарпатті показували журналістам, як працюють МГЕСи у Південному Тиролі. По приїзді журналісти почали писати про некомпетентність вітчизняних екологів та природоохоронців – бо ж в Італії все чудово працює. А також – зводити справу, певними натяками, або до (1) «безглузлого» характеру адвокаційної діяльності природоохоронної громадськості (нібито, факти впливу МГЕС на довкілля є «антинауковими страшилками» для горян); або до (2) політичних «розбірок» між обласною владою та її політичними опонентами.

Опоненти природоохоронної громадськості організовували «дискусії» на обласному телебаченні, яке підпорядковується владі, щодо питання розвитку альтернативних джерел енергії у краї. В цих «дискусіях» завжди брали участь лише однодумці – представники влади та бізнесу, і ніколи власне їхні опоненти – фахівці-екологи, іхтіологи, представники Форуму екологічного порятунку Закарпаття. Ці публічні «дискусії» однодумців зводились до просування думки, що розвивати альтернативні джерела енергії в області необхідно, а громадськість цьому заважає. Таким чином робились спроби зміщувати акценти з питань недотримання природоохоронного, містобудівного та іншого законодавства вже при виборі місць для будівництва МГЕС у Карпатах (проти чого і протестують фахівці, громади та природоохоронна громадськість), на питання необхідності й актуальності розвитку альтернативної енергетики у Закарпатті, яке громадськістю ніколи не заперечувалось.

У відповідь на провокаційні дії опонентів, громадськість кожного разу публікувала лише чіткі факти згубного впливу тієї чи іншої МГЕС на природу та громаду, оперуючи достовірними даними, які ніхто не міг і, навіть, не намагався спростувати. Також кожного разу активісти Форуму екологічного порятунку Закарпаття публічно заявляли про свою позицію у ситуації з будівництвом МГЕС у Карпатах: «Ми не є категоричними противниками розвитку малої гідроенергетики у краї. Однак ми вимагаємо дотримання чинного законодавства на усіх етапах будівництва МГЕС – починаючи з вибору місць під будівництво, дотримання природоохоронної складової під час розробки проектної документації, проведення публічних, а не кулуарних, громадських слухань та врахування інтересів громад, дотримання проектів будівництва під час самого будівництва та дотримання пакету погоджених з громадою соціальних зобов'язань перед місцевими громадами».

Інструменти адвокації:

- ***Дослідження***

Суди відносяться, наприклад, наукові, соціологічні дослідження, зокрема і фокус-групи; аналіз законодавства, підготовка аналітичних документів, оглядів; моніторинг преси, наукових публікацій тощо. До проведення досліджень потрібно залучати фахівців – експертів з тих чи інших питань.

- ***Опитування***

Маються на увазі бліц-опитування представників місцевих громад, професійних, етнічних чи релігійних груп, експертне опитування для з'ясування, наприклад, їхньої поінформованості про ситуацію, їхнього відношення до ситуації та бачення щодо розвитку подій. Опитувальники повинні бути складені професійно. Для проведення опитування можна залучити волонтерів.

- ***Громадська експертиза діяльності органів виконавчої гілки влади та місцевого самоврядування***

Мова йде про проведення громадської експертизи діяльності виконавчої гілки влади та органів місцевого самоврядування на підставі Постанови КМУ від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та Указу Президента

України В. Януковича № 212/2012 від 24.03.2012 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації». Якісно здійснена громадська експертиза діяльності органів влади може стати ключовим аргументом у діалозі з нею, так само, як результати громадської експертизи – добрим інформаційним приводом для ЗМІ.

- ***Семінари та конференції***

Семінари та конференції є добрим майданчиком для професійного обговорення проблеми та шляхів її вирішення, для фахових дискусій та поширення інформації про вашу адвокаційну кампанію серед фахівців.

- ***Круглі столи***

Круглий стіл – чи не єдиний прийнятний формат для ефективного діалогу з владою. Звичайно, він є дієвим лише за умови, що обидві сторони готові слухати одна одну й спільно шукати компроміси та рішення для вирішення проблеми.

- ***Співпраця зі ЗМІ***

Співпраця зі ЗМІ є необхідним адвокаційним інструментом. Через ЗМІ про проблему дізнаються тисячі та сотні тисяч громадян й цим самим стають залученими до адвокаційної кампанії. Через ЗМІ формується суспільна думка про проблему. Через ЗМІ доносяться ключові (стратегічні) повідомлення адвокаційної кампанії. Через ЗМІ відбувається й діагноз з опонентами.

Основними формами співпраці зі ЗМІ є 1) прес-конференції; 2) прес-тури; 3) підготовка власних матеріалів та статей з подальшим розміщенням у ЗМІ; 4) інтерв'ю.

- ***Інформаційні та інформаційно-просвітницькі акції, а також флешмоби***

Інформаційні та інформаційно-просвітницькі акції у ході адвокаційної кампанії є чудовим інструментом адвокаційної кампанії. Такі акції дозволяють залучати до кампанії одразу кілька тисяч, а у великих містах, і десятки тисяч людей, які є вашими однодумцями. Одночасно ви дуже промовисто можете виразити свою позицію і владі, і суспільству. Це шанс чітко пояснити чого ви хочете і як ви бачите досягнення своєї мети.

Наприклад, якщо ви стурбовані рівнем забруднення атмосферного повітря у своєму місті вихлопними газами від транспорту і хочете, щоб центральна частина міста була пішохідною (велосипедною), або ж боретесь за права велосипедистів, як повноправних учасників дорожнього руху, й створення велодоріжок у місті, ви можете провести масовий велосипедний заїзд вулицями свого міста з відповідними гаслами. Учасниками вашої акції можуть стати тисячі містян – від школярів до пенсіонерів, які мають велосипеди й активно ними користуються. Журналісти також радо відгукнуться на ваш заклик висвітлити цю подію у пресі та на ТБ, оскільки такі події поживляють медіа життя й дають «яскраву картинку», як для інформаційного тижневика, так і для теленовин.

Флешмоб (у перекладі з англійської мови – «миттєвий натоп») – це заздалегідь спланована масова акція, під час якої велика група людей з'являється у громадському місці, виконує наперед узгоджені дії й розходить.

Основні принципи флешмобу:

- а) спонтанність;
- б) відсутність централізованого керівництва;
- в) відсутність будь-яких фінансових та рекламних цілей;
- д) деперсоніфікація. Учасники флешмобу під час акції не повинні показувати, що їх щось пов'язує;
- е) відмова від висвітлення флешмобу у ЗМІ.

Флешмоб спрямовано на випадкових глядачів, у яких можна викликати інтерес, деяке незрозуміння того, що відбувається, а також особисту участь у дійстві.

Поширеним сьогодні флешмобом є перекриття дорожнього руху активістами, які безперервно переходять вулицю на пішохідному переході. Таким чином люди вимагають ремонт доріг. Перекриття шляхів сполучення, які проходять через населені пункти, стають проблемою для влади і вона починає шукати вирішення проблеми. Як правило, такі флешмоби допомагали оперативно знайти засоби та кошти для ямкового ремонту дороги, адже влада мусіла переконати людей розблокувати дороги.

Прикладом флешмобу в адвокаційній кампанії, спрямованій на створення велосипедних доріжок у місті та активізацію велосипедного руху, може бути такий сценарій. У «час пік», коли автомобілі традиційно стоять у «корках» на дорогах міста, серед потоку машин періодично з'являються молоді люди: одні в класичних костюмах при краватках, інші – в одязі вільного стилю з однотипними постерами на спинах «Стоїш у корку? Пересідай на велосипед!» чи «Не хочеш спізнюватись на роботу? Пересідай на велосипед!». Такий флешмоб можна періодично повторювати протягом кількох місяців.

Приклад з адвокаційної кампанії «**Знизимо викиди автотранспорту в атмосферу у місті Ужгороді!**» (РМЕО «ЕКОСФЕРА», м. Ужгород): протягом 1999-2002 років РМЕО «ЕКОСФЕРА» ініціювала та проводила у партнерстві з управлінням у справах сім'ї та молоді Ужгородської міської ради загально міську акцію «Ужгород – місто молоді, здоров'я та велосипедів!». Акція зазвичай відбувалась у день міста Ужгорода – останню суботу вересня. У рамках цієї акції брали участь школярі та усі бажаючі проїхатись маршем вулицями міста на велосипедах. Таким чином ми показували, що місто Ужгород цілком може стати містом велосипедів, а не автомобілів. Що цей вид транспорту не тільки екологічний, але й сприяє оздоровленню тих, хто ним користується, дозволяє зберегти молодість впродовж років. Учасниками цих акцій були мешканці міста різного віку. Наймолодшим учасникам велосипедного маршу було 10 років, найстаршим – 68 років.

У 2004-2005 роках основними інструментами адвокаційної кампанії були широке поінформування містян про проблему забруднення атмосферного повітря у місті через власну газету-тижневик «Ужгород – місто-сад?» та регіональні ЗМІ, моніторинг громадської думки про проблему через бліц-опитування, діалог з владою через круглі столи, підготовка аналізу ситуації та конкретних пропозицій через аналітичні записки щодо стану атмосферного повітря та стану зелених зон у м. Ужгород (можна ознайомитись на сайті організації – <http://www.ekosphaera.org/Dokumenti/dokumenty.html>). До адвокаційної кампанії були залучені фахівці Закарпатського осередку Всеукраїнської екологічної ліги, Закарпатського осередку Товариства охорони природи, педагогічного клубу «Еко-Екс», БФ «Європейський дім», ГО «Панонія».

У 2005 році в результаті адвокаційної кампанії до розділу «Екологія та Довкілля» Концепції розвитку м. Ужгорода були

включені лобійовані громадськістю пункти. Пізніше цей документ був розвинутий у «Стратегію розвитку міста Ужгорода до 2015 року» (можна ознайомитись на сайті Ужгородської міської ради – <http://rada-uzhgorod.gov.ua/download/stratigija-2015.pdf>. Виконкомом Ужгородської міської ради було прийняте рішення про перекриття центру міста на вихідні дні. Загалом владою було прийнято до 60 % пропозицій, викладених в аналітичних записках, напрацьованих робочою групою адвокаційної кампанії.

Станом на 2013 рік у місті Ужгороді збільшилась площа пішохідної зони у центрі, створена одна велодоріжка на набережній Незалежності, з'явилися паркувальні велосипедні стійки у різних частинах міста. Велосипедний рух у місті став дуже популярним, особливо серед молоді. Ведеться робота щодо внесення велодоріжок та інших елементів велосипедної інфраструктури до генплану міста. А головне – сьогодні цим опікуються різні молодіжні організації, члени котрих були ще дітьми у час, коли все це починалось.

- ***Громадські слухання, місцеві ініціативи, органи самоорганізації населення, загальні збори громадян***

Громадські слухання є одним із законодавчо затвердженим механізмом демократичної участі громадян у прийнятті владних рішень. Він, як і інші форми громадської участі, може бути дуже ефективним на рівні місцевого самоврядування.

Територіальна громада має право проводити громадські слухання – зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування (ст. 13 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»). Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади (якщо такий є).

Згідно ст. 21 ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності», громадським слуханням щодо врахування громадських інтересів обов'язково підлягають розроблені в установленому порядку проекти містобудівної

документації на місцевому рівні: генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій. Затвердження на місцевому рівні містобудівної документації, зазначеної у частині першій цієї статті, без проведення громадських слухань щодо проектів такої документації забороняється.

Для розгляду спірних питань, що виникають у процесі громадських слухань, може утворюватися погоджувальна комісія. До складу погоджувальної комісії, окрім посадових осіб та представників відповідних державних структур, повинні входити уповноважені представники громадськості, які обираються під час громадських слухань. Кількість представників громадськості має становити не менше 50 % і не більше 70 % загальної чисельності комісії.

Погоджувальна комісія протягом двох тижнів після її створення розглядає спірні питання, зафіксовані у протоколі громадських слухань, та ухвалює рішення про врахування або мотивоване відхилення цих пропозицій (зауважень). Засідання погоджувальної комісії є легітимним, якщо у ньому взяли участь не менше двох третин її членів (з них не менше половини представників громадськості). Рішення погоджувальної комісії приймається більшістю присутніх членів та оформлюється відповідним протоколом.

Приклад адвокаційної кампанії **«Збережемо Карпати від міні ГЕС, збережемо міні ГЕС для зеленої енергетики!»** (НЕЦУ, WWF, ВЕЛ) та **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!»** (ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): з огляду на досить жорсткі вимоги Закону щодо залучення місцевих громад до прийняття рішення стосовно містобудівної документації, органи місцевого самоврядування (імовірно, простимульовані представниками бізнес-структур, які планували будівництво міні ГЕС на гірських річках) не інформували належним чином громади про проведення громадських слухань. Інформація про такі слухання публікувалась лише у районних газетах, які місцеве населення, практично не читає. Оголошення, які розвішували по селу активісти сіл (так було, наприклад, у с Богдан Рахівського району Закарпатської області), працівниками сільської ради зривались і знищувались. Часто громадські слухання переносились у часі, щоб дезорієнтувати громаду села (с. Черноглова Великоберезнянського району та с. Богдан Рахівського району Закарпатської області, с. Дземброня Верховинського району Івано-Франківської області та інші села).

Сільські голови та працівники сільрад порушували чинне законодавство не тільки тим, що не інформували належним чином громаду про проведення громадських слухань. Вони також не оприлюднювали проекти містобудівної документації щодо будівництва міні ГЕС та не забезпечували доступ до цієї інформації громадськості. Цим вони позбавляли громадськість права висловлювати свої зауваження та пропозиції до цих проєктів. Завдяки такому режиму «таємності», були проведені «кишенькові» (за участі дуже обмеженого кола осіб, лояльних до місцевої влади) громадські слухання у селах Тур'я Поляна Перечинського району, Видричка, Білин, Ділове Рахівського району, Лопухово, Руська Мокра, Тарасівка, Красна Тячівського району, Грамотне, Дземброня Верховинського Івано-Франківської області. Там були прийняті позитивні рішення щодо будівництва міні ГЕС, і сьогодні, вже деякі з них побудовані. Жодна з новозбудованих міні ГЕС, зокрема у Закарпатті, не відповідає екологічним нормам і потребує реконструкції. Збитки, завдані громадам (розбита сільська дорога важкою технікою, зникнення води у криницях, підвищена паводкова небезпека та підтоплення деяких будинків, зниження туристичної привабливості районів через іржаві труби замість гірських річок), спричиняють соціальну напругу у цих селах.

Лише у селах Черногорова Великоберезнянського району та Богдан Рахівського району, завдяки місцевим активістам, громадські слухання вдалося зробити публічними. У цих слуханнях взяли участь від 150 (у Черногородіві) до 200 осіб (у Богдані). Громада одногосно проголосувала проти будівництва міні ГЕС, оскільки проєктанти не надали аргументованих доказів, що це не матиме негативного впливу на довкілля та принесе економічну користь громадам.

Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення (ст 8 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»). Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Приклад адвокаційної кампанії **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!»** (ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): загальні збори громадян села Богдан були проведені громадою з приводу будівництва трьох міні ГЕС на території села після того, як сільський голова

закрив громадські слухання без голосування, зрозумівши, що громада голосуватиме «проти». Ініціаторами загальних зборів виступила громада села, на які запросила голову села та членів виконкому сільради, представників Рахівської РДА, представників бізнес-компанії, яка планувала будувати міні ГЕСи та незалежних експертів від Форуму екологічного порятунку Закарпаття. На загальних зборах селяни висловили недовіру сільському голові за те, що він відмовився виражати інтереси громади у питанні будівництва енергогенеруючих об'єктів на території села. Усі 400 учасників загальних зборів громадян проголосували проти будівництва міні ГЕС.

Місцева ініціатива. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування (ст.9 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»). Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади з урахуванням вимог ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Органи самоорганізації населення. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом.

- **Лобі**

Слова «лобі», «лобізм», «лобіювати» походять від англійського «lobby», що означає кулуари. Лобіювання – це спроба організацій або окремих громадян впливати не тільки на ухвалення, відхилення, чи зміну законів у парламенті, а також спроба впливати на адміністративні рішення уряду, спираючись на підтримку не тільки обраних депутатів, а й різних політичних партій, державних і недержавних установ та підтримку громадськості через засоби масової інформації. До лобістів належать пере-

дусім представники профспілок, ділові асоціації, громадсько-політичні об'єднання, комітети, комісії. Лобістські організації ставлять собі за мету здійснювати вплив на законодавчі акти, діяльність партій, результати виборів.

Лобісти або їх групи виконують важливу функцію посередників між громадськістю і органами держави, інформуючи останніх про інтереси окремих груп громадян, стан справ у тих чи інших сферах життя. Безперечно, в процесі прийняття законів та запровадження їх в життя депутати, а потім урядові чиновники можуть звертатися й, як правило, звертаються за консультаціями та порадами до професійних фахівців і експертів. Але на відміну від знань професіоналів, знання власне громадян, пропущене через їхній інтерес та репрезентоване лобістськими структурами, виявляється більш важливим, як з точки зору розуміння глибин життя, так і з огляду на легітимність рішень, що приймаються. Саме ця обставина набуває особливої ваги, бо доводить, що лобізм в його цивілізованих формах не є «вулицею з одностороннім рухом». Лобісти (групи тиску на владні структури), домагаючись переваг для себе, разом з тим забезпечують сприятливі умови сприйняття суспільством і конкретними групами громадськості схвалених державою законів.

Виокремлюють три типи лобізму, як сфери задоволення інтересів: «тіньовий» («закритий»); демократичний («відкритий»); інституалізований (законодавчо-регульований) лобізм, що безпосередньо поєднаний з демократичним лобізмом і часто з ним асоціюється.

В Україні лобіювання сприймають як нелегітимний процес: для нього досі не встановлено правил, а самий лобізм часто асоціюють з корупцією. Це тому, що у нас в країні найбільш поширеним є саме «тіньовий» тип лобізму, при якому бізнесові кола сильно пов'язані з політикою та владою. Таким чином ті чи інші бізнесові клани забезпечують собі законодавче забезпечення сприятливих для себе умов ведення бізнесу. Тому терміни «лобі», «лобіст» в Україні має радше негативний змістовий відтінок.

Однак і в цих умовах інституції громадянського суспільства отримують шанси для лобіювання – відкритого і публічного.

Лобіювання – є інструментом досягти системних змін у суспільстві. Завдяки вдало здійсненому лобіюванню можна добитись прийняття того чи іншого суспільно корисного Закону у Верховній Раді України; прийняття важливого стратегічного документу на рівні країни, області, ра-

йону, міста, села; прийняття галузевої інструкції чи іншого підзаконного акту, який забезпечить покращення діяльності державних структур без змін у законодавстві, які потребують значно більших зусиль і часу.

Приклад адвокаційної кампанії **«Майбутнє без тютюнопаління»** (ЦГП «Життя», м. Київ): необхідність втручання громадськості була викликана неефективністю ринкових механізмів та відсутністю чіткої законодавчої бази для вирішення проблеми, пов'язаної із пасивним курінням тютюнових виробів. Зокрема високим рівнем їх вживання серед населення, необмеженого доступу до них дітей, значної шкоди населенню, що завдається їхньому здоров'ю внаслідок розвитку захворювань, інвалідності, а також смертності, спричинених курінням тютюнових виробів чи іншим способом їх вживання. На національному рівні була розпочата адвокаційна кампанія, спрямована на прийняття конкретних пунктів до проекту Закону № 5164 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів, який 30 листопада 2010 року був прийнятий у першому читанні 303 голосами.

Попри існування потужної медіа кампанії, яка супроводжувала адвокаційну кампанію, основним інструментом було лобювання через народних депутатів у ВРУ. Зокрема була створена коаліція депутатів ВРУ, котрі підтримують напрямок охорони здоров'я та контролю над тютюном – міжфракційне депутатське об'єднання «За майбутнє України без куріння». 13 березня 2012 року Президент України Віктор Янукович підписав Закон України № 3778 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів», який забороняє рекламу тютюнових виробів.

Восени 2011 року ЦГП «Життя» розпочав ще одну загальноукраїнську кампанію **«За бездимне повітря в ресторанах, кафе, барах та на робочих місцях»**. У Всесвітній день відмови від куріння – 17 листопада того ж року в Верховній Раді України був зареєстрований законопроект № 9474 щодо обмеження місць куріння тютюнових виробів. Цей законопроект повністю забороняв куріння у закладах громадського харчування (кафе, барах, ресторанах), закладах культури (театрах, кінотеатрах) та спорту (на стадіонах) та в інших громадських місцях.

Завдяки ефективній координації кампанії ЦГП «Життя», активній роботі Коаліції у регіонах, підтримці ініціативи народними депутатами, лікарями, офіціантами, представниками

Міністерства охорони здоров'я, Всесвітньої організації охорони здоров'я, відомими працівниками мистецтва та широкого кола громадськості, кампанія завершилася успіхом вже через 7 місяців – 24 травня 2012 року – напередодні Всесвітнього дня без тютюну, законопроект № 9474 був ухвалений 368 голосами народних депутатів. Закон почав діяти з 16 грудня 2012 року.

- **Судові позови**

Судові позови, як інструмент, застосовуються не так часто в ході адвокаційних кампаній. Зазвичай, громадськість в Україні уникає судових позовів проти влади, оскільки не вірить у чесність та справедливість суду. Також судова тяганина, як правило, виключає можливість діалогу між сторонами. Тому цей крок повинен бути добро обдуманим і виваженим.

Приклад адвокаційної кампанії «**СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!**» (ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): у квітні 2012 четверо активістів Форуму екологічного порятунку Закарпаття подали позов до Закарпатського окружного адміністративного суду з вимогою скасувати рішення Закарпатської обласної ради № 310 «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій», оскільки воно було прийнято з цілою низкою порушень. Порушення чинного законодавства при прийнятті цього рішення були виявленні при здійсненні громадської експертизи діяльності обласної влади у сфері розвитку малої гідроенергетики Закарпатської області.

Судовий розгляд тривав з 20 квітня по 30 липня 2012 року. Судом було залучено до участі у цій справі у якості третьої особи без самостійних вимог Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, яке повністю підтримало вимоги позовної заяви. 30 липня 2012 року Закарпатський окружний адміністративний суд визнав протиправним та скасував рішення Закарпатської обласної ради № 310 «Про затвердження локальних та обласної схем розташування малих гідроелектростанцій».

Судовий процес супроводжувався інформаційною кампанією, яка здійснювалась через проведення прес-конференцій та інтерв'ю в регіональних ЗМІ. Судовий процес був єдиною можливістю нівелювати «законну» підставу для бізнес-структур будувати міні ГЕСи на територіях природно-заповідного фонду Закарпаття та на інших екологічно цінних ділянках кар-

патських річок, а також привернути увагу суспільства до проблеми. Перемога у суді додала впевненості прихильникам громадськості. Але найбільший резонанс це мало в пресі та у свідомості мешканців місцевих громад.

- **Акції протесту (демонстрації, мітинги, пікетування, страйки, марші)**

Акція протесту – це, як правило, масовий, публічний захід громадян або окремої категорії громадян, який проводиться з метою привернення уваги суб'єктів влади, громадськості, роботодавців до неврегульованих проблем в різних сферах життя суспільства і супроводжується гаслами, застосуванням в деяких випадках наочних засобів (плакатів, символіки), аудіо та відео обладнання.

Акції протесту протікають у різних її формах. Акція протесту може бути у вигляді мітингу, демонстрації, страйку, вуличного походу, марш-походу, зборів, пікетування, голодування тощо.

Серед різноманіття форм акції протесту особливе місце займає страйк, який має свою юридичну природу, свої притаманні особливості. Відмінність страйку від інших акцій протесту (мітингів, демонстрацій, походів, пікетів, зборів, голодування тощо) полягає у таких моментах:

1) страйк може бути застосований лише працюючими, тобто фізичними особами, які знаходяться у трудових відносинах із юридичною особою або фізичною особою-підприємцем на умовах трудового договору. Інші акції протесту можуть бути застосовані не тільки працюючими, але й іншими категоріями громадян (пенсіонерами, студентами, безробітними тощо); 2) проведення страйку регламентовано у Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» . Порядок проведення решти акцій протесту, таких як голодування, пікетування – законодавством України не регламентований; 3) страйк проводиться винятково у робочий час, тобто у час, коли працівники, відповідно до законодавства, умов колективного договору і трудового договору з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку зобов'язані виконувати свої трудові обов'язки.

Інші акції протесту зазвичай проходять у неробочий час (наприклад, у перерві на обід чи у вихідні, неробочі або святкові дні), але існують випадки, коли протестні акції працюючих — мітинги, пікети, збори від-

буваються одночасно із страйком, і це цілком дозволяється законодавством — частина дев'ята статті 19 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (за умов відсутності обмежень в реалізації даного права судом відповідно до закону).

Страйк — це засіб тиску на роботодавця для того, щоб він задовольнив вимоги працівників. Спектральна дія інших акцій протесту може бути спрямована не лише на роботодавця (роботодавців), а, зокрема, їх дія може бути розрахована на органи державної влади й органи місцевого самоврядування. Страйк застосовується як крайній засіб, коли всі інші можливості вичерпано.

Демонстрація (лат. *demonstratio* — показ) є однією з форм масового виявлення політичних настроїв протесту, солідарності, шляхом проведення маніфестацій, мітингів, страйків, вуличних походів тощо. Відповідно до Конституції України 1996 р. громадянам держави гарантується право проводити демонстрації, мітинги та інші масові заходи (ст. 39). Порядок проведення цих заходів встановлюється місцевими радами та державними адміністраціями.

Маніфестація (лат. *manifestatio* — виявлення, прояв) — публічний, масовий виступ для проголошення, прихильності якоїсь ідеї, солідарності, співчуття, підтримці або протесту з приводу якоїсь події, інформування органів влади або широкої громадськості про свої проблеми та встановленні вимог їх розв'язання тощо. Маніфестація, як правило, здійснюється у формі зібрання прихильників певної ідеї або однодумців. Дані акції громадянської непокори, зазвичай, супроводжуються скандуванням гасел, закликів, виголошення промов та ін.

Марш (*imarche* — ходьба, ходіння) це масовий похід через багато населених пунктів для прилюдного вираження позиції з того чи іншого значущого суспільного питання. І серед учасників маршу значну кількість представляють молоді особи, студенти, школярі. Іноді марш набуває великих масштабів і деколи проходить через усю країну і навіть через кілька країн. У маршах зазвичай беруть участь заздалегідь організовані люди.

Мітинг (анг. *meeting* — збори) — це зібрання, сходка, публічні збори з метою обговорення нагальних проблем суспільного політичного життя. Мітинг є однією з форм розвитку політичної участі громадян. Наприклад, виборчий мітинг сприяє успіхові його організаторів, коли вони зосеред-

жують зусилля не тільки на тому, щоб за будь-яку ціну перемогти суперника, а щоб психологічно привабити громадян на свій бік, переконати їх голосувати за свого кандидата, свою партію, дати можливість «на своєму» мітингу висловити протилежну думку, позицію, публічно опанувати її, а отже, показати свою готовність до співпраці й компромісу, а якщо й до боротьби – то відкритої і чесної.

Пікетування (франц. *piquet*, букв. – кілок, віха, *riquer* – протиставляти) є формою безпосередньої демократії, що реалізується у вигляді публічного вираження колективної або індивідуальної думки (демонстрація підтримки, солідарності, протесту проти чого-небудь), шляхом розташування громадян біля певного об'єкта з використанням плакатів, транспарантів та інших засобів наочної агітації. Яскравим прикладом цієї участі громадян є пікетування, які проводилися шахтарями у зв'язку з не виплатою заробітної плати. Особливий вид пікету є наметове містечко.

Процесія (від лат. *processio* – просування вперед) являє собою масовий похід громадян з метою прилюдного вираження своєї позиції щодо питань та проблем, що виникають у суспільстві з приводу незаконних дій (бездіяльності) органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Особливістю процесії є те, що вона може відбуватися на проїжджій частині вулиць і площ із плакатами або без них. Вважається, що процесія відбувається без застосування гучномовців. І начебто саме з цих причин вона відрізняється від демонстрації. Ми не погоджуємося з цією думкою, і вважаємо, що в окремих випадках процесія може супроводжуватися із застосуванням вказаних засобів техніки.

Голодування, в тому числі, колективне, має радикальний характер. Супроводжується тим, що людина (люди) добровільно, свідомо причиняє шкоду своєму здоров'ю заради задоволення своїх вимог, іноді такий захід для людини (людей) закінчується фатально.

Усі форми акцій протесту мають деякі спільні риси. Зокрема, вони виникають на тлі нерегульованих розбіжностей і носить, як правило, масовий, публічний характер, привертаючи увагу громадськості та ЗМІ.

- **Створення коаліції**

Коаліція — ситуативний союз інституцій громадянського суспільства, політичних партій, фізичних осіб, які домовилися про спільні дії з тих чи інших питань. Коаліції часто впроваджують адвокаційні кампанії. Це до-

зволяє об'єднати зусилля та ресурси кількох організацій задля досягнення поставленої мети. Коаліція існує лише на час впровадження кампанії. Коаліція припиняє свою дію після досягнення мети.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ:

Завдання 1.

- Визначте причину проблеми, на яку спрямовано вашу адвокаційну кампанію. Скористайтесь методом «дерева проблем»
- Визначте мету та цілі вашої адвокаційної кампанії

Завдання 2.

- Проведіть аналіз зацікавлених сторін та аналіз мішеней

Мішені	Хто це і як з ними зв'язатися?	Що вони можуть зробити для досягнення адвокаційних цілей?
Основна мішень		
Другорядні мішені		
Офіційна мішень		
Мішень доступу		
Мішені підтримки		

- Оберіть стратегію вашої кампанії, яка базуватиметься на наборі інструментів. Які це інструменти? Обґрунтуйте, чому саме їх ви обрали для досягнення мети кампанії.

ЕТАП 2: ВПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ

Коли стратегія адвокаційної кампанії обрана, час переходити до тактичних дій, тобто до власне впровадження кампанії. Застосовуючи ті чи інші інструменти адвокації, слід звернути увагу на такі моменти: створення коаліції та розробка ключових повідомлень.

Створення коаліції. Як вже зазначалось вище, коаліція допомагає консолідувати зусилля багатьох організацій для вирішення однієї проблеми. Перш ніж створити коаліцію, треба відповісти собі на такі питання:

- Хто може увійти до вашої коаліції і чим саме підсилить її?
- Яку саме допомогу можуть надати кожен з учасників коаліції (фахові дослідження, волонтери, матеріально-технічні засоби, медіа підтримка тощо)?
- Що може запропонувати членам коаліції ваша організація?
- Які переваги і які недоліки може мати ваше коаліційне об'єднання.

Створюючи коаліцію, ви можете запропонувати її учасникам підписати меморандум, у якому ви домовляєтесь про спільні дії і у рамках тієї чи іншої адвокаційної кампанії.

В коаліційних об'єднаннях завжди є більш активні організації та громадські активісти, і менш активні. При цьому головним є регулярно повідомляти учасників коаліції про свої дії та результати.

Приклад адвокаційної кампанії **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!»** (ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття»): Відкрите коаліційне об'єднання громадських організацій, науковців та експертів «Форум екологічного порятунку Закарпаття» було формально створено у квітні 2012 року делегованими представниками 14-ти НУО області, як відповідь на існуючі та прогнозовані загрози безпеці довкілля у краї. Ранжована експертна оцінка за важливістю та терміновістю для вирішення наявних екологічних проблем Закарпаття визначила проблему масового будівництва МГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат, що здатне вплинути на усі сфери життя та якість середовища існування мешканців краю, екологічною проблемою № 1.

Круглий стіл за участі представників неурядових організацій області, державних екологічних та владних структур, журналістів та приватних фірм-забудовників, проведений 14 березня 2012 року одночасно з іншими акціями у різних містах України у рамках загальнонаціональної кампанії «Збережемо Карпати від міні-ГЕС, збережемо міні-ГЕС для зеленої енергетики!», дозволив визначити коло однодумців та майбутніх партнерів, а також чітко почути позицію опонентів. Позицію громадськості щодо планів будівництва 360 МГЕС на гірських річках було викладено у резолюції круглого столу й оприлюднено адресною розсилкою конкретним адресатам у керівництві країни, регіональній владі та у міжнародних природоохоронних організаціях, а також через ЗМІ.

16 березня 2012 року Рахівська районна рада прийняла рішення № 182 «Про розроблення детальних планів на території Рахівського району» для розміщення 12 МГЕС на річках району у зв'язку зі зверненням 5-ти приватних підприємств про своє бажання будувати ці гідрогенеруючі об'єкти. Це рішення, як і попереднє рішення Закарпатської обласної ради про будівництво 360 міні ГЕС по усіх гірських річках області, було прийнято з порушенням законодавства, оскільки на той час ще не було затверджено Схему планування території Закарпатської області. Стало зрозуміло, що бізнес та влада на усіх рівнях, не зважаючи на існуючі закони та нормативні акти, поспішають застовпити місця під будівництво МГЕС будь-якою ціною. Протистояти цьому плану може тільки добре поінформована та згуртована громада.

Тож 3 квітня 2012 року відбулось перше установче засідання членів Форуму екологічного порятунку Закарпаття, де було прийняте рішення про спільну діяльність, спрямовану на недопущення хаотичної забудови річок Карпат міні-ГЕСами без проведення попередніх ґрунтовних екологічних досліджень для кожного об'єкту або ж чіткого визначення місць, де таке будівництво повинно бути заборонено згідно норм вітчизняного природоохоронного законодавства.

Розробка ключових повідомлень

Комунікація – ключовий інструмент діяльності ОГС. Інформації, подані вами, мають довіряти. Ваша комунікація повинна викликати суспільний резонанс. Також ефективна комунікація повинна відповідати можливостям аудиторії сприймати інформацію.

Кожна громадська організація, особливо та, яка займається адвокацією, повинна мати свою **комунікаційну стратегію**. Комунікаційна стратегія є невід’ємною складовою стратегії кампанії. Вона визначає цілі та засоби, якими проект досягає бажаних змін у свідомості. Вона описує:

- Очікуваний результат – змінене ставлення до ситуації
- Існуючі стереотипи та моделі поведінки
- Цільові аудиторії
- Канали комунікації
- Перешкоди
- Інструменти
- Ключові (стратегічні) повідомлення

Комунікаційна стратегія є базою для повсякденної комунікаційної діяльності на усіх рівнях організації та кампанії, яку вона провадить.

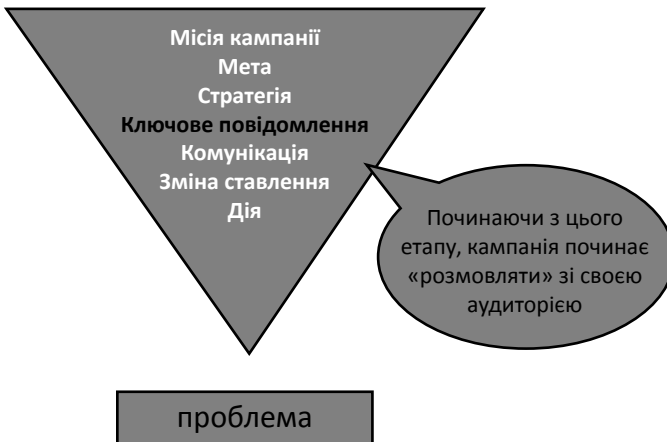

Рисунок 4. Місце ключового повідомлення в ході адвокаційної кампанії

Ключове (стратегічне) повідомлення – це чітке, зорієнтоване на *цінності аудиторії* твердження, яке має викликати суспільний резонанс на позитивну реакцію щодо діяльності організації, а також спонукати до дії.

Ключове повідомлення дає відповідь на питання:

- У чому суть проблеми?
- Чому важливо цим перейматися?
- Чому і як треба діяти?

Завданням ключових повідомлень є:

- Сформування усвідомлення проблеми
- Сформувати усвідомлення того, як проблема впливає на людину / групу людей
- Залучити до роботи
- Мотивувати, спонукати до дії
- Координувати дії людей
- Змінювати поведінкові стереотипи

Ключове повідомлення – це інструмент реалізації стратегії кампанії. Ключові повідомлення не повинні конфліктувати з місією чи між собою. Вони повинні спонукати до зміни ставлення та активних дій щодо вирішення проблеми. Ключове повідомлення має пронизувати усі комунікації організації.

Розробляючи ефективне ключове повідомлення, слід відштовхуватися від:

- Мети і цілей кампанії
- Стратегії кампанії
- Аудиторії або кількох аудиторій

Аудиторії кампанії адвокації можна поділити на кілька груп: 1) ті, на кого впливає проблема, на вирішення якої спрямована адвокаційна кампанія; 2) ті, від кого залежить вирішення проблеми; 3) ті, хто може фор-

мувати громадську думку щодо проблеми; 4) ті, на кого потенційно можуть вплинути наслідки вирішення або не вирішення проблеми.

Для кожної аудиторій ключові повідомлення повинні бути різними. *Так, наприклад, в адвокаційній кампанії «СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат!» є три основні аудиторії: 1) місцеві громади, яким необхідно пояснити, що вони можуть втратити в результаті спорудження міні ГЕС без проведення відповідних екологічних досліджень та соціально-економічного обґрунтування доцільності такого будівництва й конкретних вигод для громади; 2) бізнес, який потрібно переконати, що «насильне» будівництво через підтримку влади лише загострить соціальну напругу та посилить опір у громадах; 3) влада, яку потрібно переконати, що розвиток малої гідроенергетики повинен проходити у рамках чинного законодавства й повинен бути інтегрованим у вже існуючі стратегії та плани управління басейном річки Тиса та створення регіональної екомережі.*

Визначаючи аудиторії, треба вивчити рівень активності її представників та ставлення до проблеми:

- Позитивно налаштовані
- Нейтрально налаштовані
- Негативно налаштовані
- Байдужі
- Непоінформовані

АУДИТОРІЯ ТА МЕТА ВПЛИВУ

Аудиторія	Мета впливу
Влада (різних рівнів)	Привернути увагу; Прийняти рішення; Забезпечити участь громадян у прийнятті рішення
ЗМІ	Просвіта; Резонанс; Поширити інформацію
Фахівці	Отримати професійну підтримку; Експертна оцінка
Суспільство	Увага до проблеми
Авторитети, які можуть стати носіями ключового повідомлення	Участь
Цільова аудиторія	Зміни стереотипу поведінки; Почати діяти

Також слід пам'ятати, що ВИ – це не ваша аудиторія! Ви не можете задовольнити всіх і у всьому, тому цілеспрямовано сконцентруйте свої зусилля.

- Маркетингових факторів (упаковка ключового повідомлення: буклети, лифлети, постери, біл-боди, наліпки зі складаном чи лого-типом тощо)
- Середовища (цінності аудиторії)
- Каналів комунікації (ТБ, преса, Інтернет, соціальні мережі, акції прямої дії, інформаційні поліграфічні матеріали)

При розробці ключового повідомлення пропонуємо скористатись стандартним кліше для написання повідомлення.

Якщо я _____ (аудиторія)
зроблю _____ (дія)
замість _____ (конкурентна дія)
я отримаю _____ (винагорода)
тому що _____ (підтримка)

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ:

Завдання 1.

- Проаналізуйте вигоди та негативні сторони створення коаліції для своєї кампанії.

Завдання 2.

- Визначте цільові аудиторії своєї адвокаційної кампанії
- Проаналізуйте і запишіть мету впливу ключового повідомлення на кожну з цих аудиторій
- Розробіть для кожного цільової аудиторії ключове повідомлення

ЕТАП 3: МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ

Моніторинг розвитку справ у досягненні вашої адвокаційної мети є важливою частиною адвокаційного плану. Для фіксації прогресу буде корисно визначити проміжні кроки (завдання), які необхідно здійснити для наближення до виконання адвокаційної мети. Для здійснення проміжного кроку потрібні будуть певні адвокаційні дії.

Щоб можна було здійснювати моніторинг і оцінку результатів адвокаційної кампанії, слід розробити для себе індикатори, які свідчитимуть про поступ у вашій діяльності.

Пропонуємо скористатися такою матрицею моніторингу та оцінки (приклад):

результат	показник (що?)	джерело інформації (люди, документи)	метод збору (як?)	хто збиратиме?	до початку кампанії у кінці кампанії
налагоджена система селективного збору сміття у селі	наявність контейнерів з втор сировиною відсутність стихійних сміттєзвалищ на території села	фотографії, відеоматеріал, документація з сільської ради свідчення мешканців села ЗМІ	фото та відеозйомка моніторинг преси інтерв'ювання мешканців села архівування документів	відповідальний менеджер організації волонтери	система збору сміття у селі не існувало, на території села було багато стихійних сміттєзвалищ система роздільного збору сміття скоротила загальний об'єм відходів до 30 %, зникли стихійні сміттєзвалища

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ:

Завдання:

- Розробіть матрицю моніторингу та оцінки для вашої адвокаційної кампанії.

МЕДІА АДВОКАЦІЯ

Медіа адвокація є частиною загальної адвокаційної стратегії. Медіа адвокація є невід’ємною складовою будь-якої адвокаційної кампанії, адже через ЗМІ та інші комунікаційні канали ви поширюєте свої ключові повідомлення.

Для планування медіа адвокації слід відповісти на такі питання:

- Яким є завдання медіа адвокації? Для цього пригадайте мету вашої адвокаційної кампанії.
- Хто ваша цільова аудиторія і якими є для неї ключові повідомлення? Пам’ятайте, що журналісти можуть бути, але не є вашою основною цільовою аудиторією.
- Що саме і як саме ви хочете розповісти журналістам про кампанію?
- Які медіа матеріали вам потрібні – прес-релізи, інтерв’ю. чи є у вас відповідальний за медіа кампанію?
- Хто може виступати речником вашої кампанії?
- З ким треба поспілкуватись, щоб ваші матеріали були розміщені в газету? В новинах ТБ?
- Чи маєте ви систему моніторингу публікацій у ЗМІ про вашу кампанію?

Коли визначена стратегія медіа кампанії, слід подумати про точки входу інформації, яку ви збираєтесь донести до вашої цільової аудиторії. Точки входу забезпечують **максимальне сприйняття** нашого повідомлення. При виборі точок входу, слід проаналізувати, коли аудиторія готова сприйняти наше повідомлення:

- Час
- Місце (бібліотека, аптека, громадських транспорт, паркан чи афішний стовп, концерт – у цих місцях ви можете поширювати ваші буклети, наліпки та інші інформаційні матеріали)

- Ситуація та спосіб спілкування з журналістами (прес-конференція, прес-тур, особиста зустріч для інтерв'ю тощо)
- Психологічний стан

Не думайте про канали інформації, поки ви не визначили:

- Аудиторію – кожна аудиторія надає перевагу якомусь із каналів
- Ваше ключове повідомлення
- Точки входу
- Обмеження у часі
- Скільки разів вам потрібно передати ваше повідомлення
- Бюджет
- Хто вам може допомогти (потенційні партнери)

Комбінація каналів повинна бути ефективною, доступною, канали повинні доповнювати один одного. Обирайте канали, які відповідають точкам входу. У кожного каналу є свої переваги і недоліки:

- Телебачення
- Радіо
- Брошури, листівки, новини
- Газети, журнали
- Інтернет
- Соціальні мережі
- Особисті контакти
- Листи, звернення
- Плакати, рекламні щити, біл-борди

Важливими є також **маркетингові фактори**, адже ви просуваєте певну ідею к свідомість людей. Отже її потрібно відповідно «упакувати».

«Упаковкою» адвокаційної кампанії можуть слугувати:

- Назва кампанії

Наприклад, **«Збережемо Карпати від міні ГЕС, збережемо міні ГЕС для зеленої енергетики!»**, **«Знизимо шкідливі викиди від дорожнього транспорту в атмосферне повітря м. Ужгорода!»**, **«Збережемо ліси Карпат – легені Європи!»**.

- Складан кампанії

Важливим моментом є також розробка складанів та логотипів адвокаційних кампаній, особливо, якщо кампанія охоплює велику адміністративну територію й ставить перед собою цілі, на досягнення яких потрібен тривалий час. Така кампанія повинна бути впізнаваною, а складан та логотип – промовистими.

Приклади складанів адвокаційних кампаній:

«Захистимо Карпати зусиллями громади!» – адвокаційна кампанія РМЕО «ЕКОСФЕРА» (м. Ужгород), 2003-2005 роки (спрямована на вирішення місцевих екологічних проблем у громадах Карпатського регіону України).

«Не пали! Захисти життя!» - адвокаційна кампанія НПП «Розточчя» (Львівська область), 2013-2014 роки (спрямована на запобігання палів весною та восени, які завдають нищівної шкоди лісам та фауні, яка живе у траві та чагарниках).

«Подаруй дереву колечко!» - кампанія Дунайсько-Карпатської програми Всесвітнього фонду природи в Україні, 2012-2013 роки (спрямована на збереження лісів через збір макулатури).

- Логотип
- Формати матеріалів, які супроводжують проект: буклети, інформаційні листки, плакати, радіоролики, відеоролики тощо
- Зв'язки з громадськістю: прес-релізи

- Образи, які ви використовуєте: люди, абстрактні ілюстрації
- Принципи дизайну (оформлення матеріалів)
- Фірмові кольори кампанії

Натхнення праця над усіма цими позиціями допоможе вам здійснити успішну медіа кампанію. Не рідкісними є приклади успішних адвокаційних кампаній, стратегія яких базувалась на проведенні виключно медіа кампанії. Вміла робота з ключовими повідомленнями, точками входу та каналами інформації, а також безпосередньо з журналістами були достатніми для вирішення проблеми.

Приклад з адвокаційної кампанії **«Захистимо Карпати зусиллями громади!»** (РМЕО «ЕКОСФЕРА», м. Ужгород): протягом 2003-2005 років РМЕО «ЕКОСФЕРА» тісно співпрацювала з Головним державним спеціалізованим агропромисловим підприємством «Закарпатгроліс». Зокрема допомагала розв'язати конфлікт, який виник між філією «Свалявадержспецлісгосп» та сільською радою села Поляна у 2005 році. У цьому селі знаходиться відомий своїми мінеральними джерелами санаторій «Сонячне Закарпаття». За останні десятиліття територія санаторію стрімко «обросла» новобудовами. Сотка землі зросла до 5 тис. у.о. коли землі сільської ради вичерпалися, сільський голова віддав під забудову ділянку колишнього колгоспного лісу біля села, насадженої у 70-х роках, як протиерозійний захід. Станом на 2005 рік ця постійним лісокористувачем цієї ділянки був «Свалявадержспецлісгосп», хоча сільський голова вважав інакше. Отже, вирубка дуба червоного на цій ділянці, була кваліфікована як самовільна рубка. Проти сільського голови була відкрита кримінальна справа, яка з часом була успішно закрита «за відсутністю складу злочину». Місцеві екологічні інспектори не бачили у незаконній вирубці молодого лісу жодних проблем, мотивуючи тим, що це є сільське пасовище, яке було «засмічене» деревними насадженнями. РМЕО «ЕКОСФЕРА» кілька разів зверталась до Свалявської прокуратури, ініціюючи відкриття нових кримінальних справ й надаючи докази того, що на цьому місці був зрубаний рукотворний захисний ліс. Кожного разу кримінальну справу закривали. Сільський голова продовжував вирубку лісу під забудову дорогих котеджів.

Тоді РМЕО «ЕКОСФЕРА» разом з БФ «Зелене досьє» (м. Київ) організували національний прес-клуб у с. Поляна з виїздом

на вирубку, залучивши журналістів національних видань та телеканалів: «Голос України», «Дзеркало тижня», «Столиця», «Поступ», «Високий замок», ТБ «5-й канал». Після масових публікацій та телесюжету на національному телеканалі вирубка була припинена, 1/3 лісу, відведеного під рубку, було врятовано.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ:

Завдання:

- Визначте точки входу ваших ключових повідомлень
- Оцініть плюси і мінуси доступних вам комунікаційних каналів
- Визначте комунікаційні канали донесення ваших ключових повідомлень для кожної з аудиторій
- Розробіть інформаційний продукт для використання в обраних каналах

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адвокасі у бібліотечній сфері: посібник для бібліотекарів, користувачів і друзів бібліотек / під редакцією В. С. Пашкової. – режим доступу. – libinnovate.files.wordpress.com/2009/12/advocacy-toolkit_final1.pdf
2. Довідник захисника. Посібник. / Advocacy Institute, Washington DC. – 2003. – 59 с.
3. Законодавство України про участь громадян, їх об'єднань та територіальних громад в охороні навколишнього природного середовища. Збірник законодавчих актів / Упорядник Станкевич О. – Ужгород: Ліра, 2003. – 209 с.
4. Микитюк О., Малік М., Васильківський Б., Паніна О., Рощенко П., Гарник Ю. Форми участі громадськості в прийнятті рішень, що стосуються питань довкілля. Практичний посібник. – Київ, 2004. – 67 с.
5. Станкевич О. Лісова сертифікація за схемою FSC. – Ужгород: ПП «Ліра», 2006. – 18 с.
6. Станкевич-Волосянчук О. І. Конфлікти у сфері лісокористування у Карпатському регіоні України. / Основні причини знеліснення та деградації лісів в Україні: Матеріали науково-практичної конференції, Косів. 2010. – Львів-Косів, 2010. – С. 30-35.
7. Станкевич О., Дерев'янченко Н. Природоохоронна адвокація: теорія і практика на прикладах. – Ужгород, 2007. – 80 с.
8. Станкевич-Волосянчук О. І., Лукша О. В. Стоп масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат! (хроніки та аналіз адвокаційної кампанії). – режим доступу. – <http://www.ekosfera.org/NAUKOVO-POPULYARNI-VIDANNYA/>
9. Тадрос Надер. Посobie по адвокации: власть и участие народа. – режим доступу. – <http://www.advocate-for-children.org/ru/advocacy/start>

ДОДАТКИ

Додаток 1. Приклад інформаційного запиту

Форум екологічного порятунку Закарпаття

відкрите регіональне об'єднання громадських організацій, науковців та експертів

25.06.2013 № 1

Начальнику Головного державного управління
охорони, використання і відтворення водних
живих ресурсів та регулювання рибальства в
Закарпатській області
п. Олегу Ополонському

Станкевич Оксани Ігорівни,
співголови Форуму екологічного порятунку
Закарпаття

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАПИТ

Відповідно до ст. 13, 14 та 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації» просимо Вас надати інформацію щодо наявних водних живих ресурсів басейну ріки Тиса на території Закарпатської області:

1. Які види цінних та червонокнижних риб, а також водних комах з червонокнижним статусом (у якості кормової бази) зустрічаються у притоках Білої Тиси: Говерла, Богдан, Шаул, Квасний, Павлик; Чорної Тиси: Лазещина, Тростянець; та Тиси: Великий, Тюшаг.
2. У басейні яких приток Ужа, Тересви, Терєблі, Тиси зустрічається форель струмкова, лосось дунайський та харіус європейський.
3. Які антропогенні фактори є основними причинами негативного впливу на здатність до самовідтворення форелі струмкової, лосося дунайського та харіуса європейського.

Просимо надати відповідь у зазначений Законом строк (протягом 5 робочих днів) на адресу:

88000 Ужгород, вул. Кошціцька 7
Станкевич О. І.

та продублювати на електронну пошту:
ostankiewicz@yahoo.de

З повагою,

Оксана Станкевич,
співголова Форуму екологічного порятунку Закарпаття

Додаток 2. Приклад висновків громадської експертизи

ГРОМАДСЬКА РАДА

ПРИ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ

88000 м. Ужгород, пл. Народна, 4; тел./факс: (0312) 69-61-36

№ _____

« ____ » _____ 20__ р.

*Комісія з питань захисту довкілля, медичної екології
та екологічної безпеки*

ВИСНОВКИ

громадської експертизи проектів рішень пленарного засідання VIII сесії обласної ради VI скликання:

1. Про погодження клопотання ПАТ НАК «Надра України» (Берегівське золото-поліметалічне родовище)
2. Про погодження клопотання ПАТ НАК «Надра України» (Квасівське рудне поле)
3. Про погодження клопотання ПАТ НАК «Надра України» (Мужіївське золото-поліметалічне родовище).

Члени Комісії та залучені незалежні громадські експерти (Гомонай В.І., доктор хімічних наук, професор УжНУ; Чундак С.Ю., доктор хімічних наук, професор, завідувач кафедри екології та охорони навколишнього середовища УжНУ; Станкевич О.І., кандидат біологічних наук, президент РМEO «ЕКОСФЕРА»; Супруненко О., керівник ГО «Чистий Берег») розглянули проекти вказаних рішень з додатками окремих документів: рішення № 90 від 04.11.2011 року сесії Мужіївської сільської ради; рішення № 194 від 08.11.2011 року сесії Великоберезької сільської ради; екологічні картки № 07/06/02, № 05/06/02, № 06/06/02 від 09.11.2011 року, видані Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області; довідка про ефективність використання, оформлена і підписана головою правління ПАТ «НАК «Надра України».

Вивчивши усі надані матеріали, а також інші існуючі в області документи, як стратегічного (Стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року та Стратегія розвитку Берегівського району до 2015 року), так і науково-виробничого спрямування (офіційні дані лабораторій при державних екологічних контролюючих органах та при державних наукових установах), Комісія дійшла до **таких висновків:**

1. Усі три проекти рішень стосуються стратегічних питань розвитку Закарпатської області (в частині територій Берегівського району) на довгострокову перспективу та з екологічно небезпечною експлуатацією природних надр, а, отже, повинні бути попередньо розглянуті через обов'язковий, передбачений законами, процес внесення, обговорення та прийняття змін до чинної Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року, затвердженої рішенням сесії обласної ради від 28 грудня 2006 року, № 206, зокрема, із залученням громадськості.
2. Усі три проекти рішень щодо погодження отримання ПАТ НАК «Надра України» спеціальних дозволів на користування надрами Мужівського, Берегівського та Квасівського золото-поліметалічних родовищ, розташованих у Берегівському районі Закарпатської області, з метою видобування корисних копалин (для Мужівського) та геологічної розвідки з подальшою експлуатацією (для Берегівського та Квасівського), знаходяться у гострому протиріччі з вже раніше визначеними і затвердженими Берегівською районною радою пріоритетами розвитку Берегівщини до 2015 року. Чотирма з шести пріоритетів стратегічного розвитку Берегівського району є: (1) *Розвиток туризму та рекреації*; (2) *Розвиток переробної та харчової промисловості*; (3) *Розвиток виноградарства та садівництва*; (4) *Збереження довкілля*. Розвивати гірничодобувну промисловість без шкідливих впливів на довкілля, а, отже, передусім на такі галузі економіки району, як сільське господарство, харчову та переробну промисловість з місцевої сировини та туризм і рекреацію, **неможливо**. При цьому слід зауважити, що Берегівщина – один з ключових сільськогосподарських регіонів області й **наразі саме розвиток сільського господарства – овочівництва, садівництва та виноградарства, а також розвиток туризму й рекреації, є основними пріоритетними галузями для району й основною статтею доходів для мешканців Берегівщини**.
3. Окрім цих зауважень, які стосуються стратегічних рішень щодо напрямку розвитку району, існує ряд принципових зауважень до рішень Мужівської та Квасівської сільських рад, а також до проектів рішень Закарпатської обласної ради:
 - a. За умовами Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській для погодження надання спеціального дозволу на геологічне вивчення (для Берегівського та Квасівського родовищ) ПАТ НАК «Надра України» повинен *«Розробити у складі проекту окремий розділ «Оцінка впливу на навколишнє середовище»* (цитата з екологічних карток усіх трьох родовищ № 05/06/02; № 06/06/02; № 07/06/02, затверджених Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області від 9.11.2011р.).

Згідно зі світовою практикою економічно, соціально та екологічно збалансованого планування та проектування, Оцінка впливу на навколишнє середовище здійснюється ще до прийняття будь-яких владних рішень. Отже, **без Оцінки впливу на навколишнє природне середовище** планованої діяльності ПАТ НАК «Надра України» на території Берегівського району **Закарпатська обласна рада не може приймати жодних рішень**. При цьому Оцінка впливу на навколишнє середовище (*далі – ОПНС*) повинна складатись зі **1) Стратегічної екологічної оцінки** (з врахуванням стратегічних пріоритетів розвитку Берегівщини та впливу пропонованої промислової діяльності не тільки на довкілля району, але й на соціально-економічну ситуацію в районі – імідж району, можливість заробляти й утримувати свої сім'ї традиційними для району виробництвами (сільськогосподарська продукція) та зайнятістю (туризм та рекреація); та **2) Екологічної оцінки** кожного з проєктів розробки родовищ з врахуванням соціально-економічного аспекту (обрахунками втрат для місцевих громад). **Обов'язковим етапом** здійснення ОПНС є проведення **консультацій з громадськими експертами та публічне обговорення результатів ОПНС ще перед прийняттям!** рішення обласної ради.

- b.** У додатках до проєктів рішень і в самих проєктах рішень на сесію обласної ради немає документів і посилань на погодження чи позицію Берегівської районної ради щодо даного питання. Адже йдеться про зміну пріоритетів у розвитку Берегівського району, а також **зміну статусу району з екологічно чистого й безпечного** з можливістю вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції та прийому туристів для оздоровлення, **на територію з екологічно небезпечним виробництвом** – експлуатацією копалень відкритим способом та функціонуванням збагачувальної фабрики, яка продукуватиме небезпечні для довкілля та здоров'я людей стічні води.
- c.** У рішенні Мужіївської сільської ради від 04.11.2011р. № 90 як по користуванню надрами Мужіївського золото-поліметалічного родовища *«з метою видобування корисних копалин строком на 20 (двадцять) років»*, так і по користуванню надрами Берегівського золото-поліметалічного родовища *«з метою геологічного вивчення строком на 5 років»* не вказані площі місцезнаходження наданих і попередньо погоджених земельних ділянок.
- d.** Так само не вказана площа і місцезнаходження земельної ділянки у рішенні Великоберезької сільської ради від 8.11.2011р. № 194 щодо попереднього погодження надання для користування

надрами Квасівського золото-поліметалічного родовища «з метою геологічного вивчення строком на 5 років».

- e. У згаданих рішеннях сільських рад також немає жодних посилань ні на вхідні дані документів клопотань ПАТ НАК «Надра України», ні на будь-яке громадське обговорення надзвичайно важливого для громад Мужієва, Квасів та Великих Берегів та ряду інших прилеглих сіл питання.
4. Мужіївське родовище знаходиться безпосередньо між двома тектонічними порушеннями – зоною зсувів та зоною розломів. Його розробка та експлуатація сприятиме активації негативних екзогенних геологічних процесів у цьому густонаселеному сільськогосподарському районі. Окрім того, в результаті діяльності з видобутку корисних копалин з Мужіївського родовища ТОВ «Закарпатполіметали» сьогодні там склалася екологічно небезпечна ситуація. А саме:
- a. Основними джерелами забруднення на сьогодні є ґрунтовий покрив у районі родовища, який містить підвищенні, порівняно із загальним геохімічним фоном, концентрації важких металів, та відвали рудних та рудовміщуючих порід, які містять сульфіді і окисли важких металів (вони є токсикантами). Рудні відвали розташовано на проммайданчиках ТОВ «Закарпатполіметали» біля с. Мужієво та біля м. Берегово.
 - b. На прилеглих до підприємства територіях зафіксовано перевищення вмісту свинцю, арсену, цинку, міді та барію у пробах ґрунтів та у воді. Також зафіксовано підвищений вміст іонів кадмію (коливається від 1,5 до 6 разів). Із значними перевищеннями ГДК зафіксовано вміст йонів важких металів у водовідвідній каналі біля дороги. Відмічається тенденція міграції вмісту у ґрунтах вниз по схилу гідраргіуму, свинцю, цинку та міді.
 - c. Перевищення ГДК в ґрунтах площею 5,7 км² спостерігається для сурми, арсену, свинцю, цинку, нікелю, міді та кадмію. Перевищення ГДК міді в ґрунті спостерігається на Мужіївській горі (виноградники, сад, сад біля відвалів), цинку на Мужіївській горі (виноградник, сад), с. Геча (біля водокачки), свинцю на Мужіївській горі (виноградник, сад), с. Вари (біля в/в ліній), мангану на Мужіївській горі (виноградник, сад, сад біля дороги), с. Бакта (біля дороги, на пасовищі), с. Бо ржава (траса на Виноградово), с. Мочола (біля ферми), с. Геча (біля водокачки), с. Вари (біля в/в ліній), с. Гуняди (за селом), кадмію на Мужіївській горі (виноградники, сад, сад біля відвалів). Кадмій, цинк, свинець та мідь є сильними токсикантами.

- d. Під впливом атмосферних опадів проходять процеси вивітрювання рудовміщуючих порід і окислення сульфідів заліза, цинку, свинцю та кадмію. У підшві відвалів формуються води з підвищеною мінералізацією, кислотністю, збагачені сульфідами та важкими металами. Усі ці води з боку відвалу біля с. Мужієво стікають до меліоративних каналів, які впадають в канал Верке. Канал Верке є частиною Брегівської транскордонної польдерної системи й здійснює протиपाдовкову та меліоративну функцію. Концентрація важких металів у пробах поверхневих вод, які витікають з відвалу, значно перевищує гранично допустимі концентрації. Таким чином по меліоративній системі можуть бути забруднені сільськогосподарські землі на великих територіях.
- e. У підземних водах, зокрема в колодязях по вулицях Закарпатській та Чіпі с. Мужієво зафіксовано перевищення гранично допустимих концентрацій по кадмі, що спричинено інфільтрацією забруднених поверхневих вод в підземні горизонти.
- f. Крім того, спостерігається значне забруднення поверхневих вод меліоративних каналів, перевищення концентрацій важких металів (свинець, цинк, кадмій, мідь та хром) фіксується постійно і становить від 10 до 7000 разів.
5. Неприятлива екологічна ситуація, яка склалася в результаті діяльності ТОВ «Закарпатполіметали» створює певну соціальну напругу у даному регіоні. Тим не менше, представлена у якості додатку до 3-х вказаних проєктів рішень на сесію обласної ради «Довідка про ефективність використання» від ПАТ НАК «Надра України», **не містить чітких** даних про те, як будуть перероблені й утилізовані хвости збагачення, які наразі є одними з джерел забруднення території. Також там немає інформації про те, як проводитиметься рекультивація забруднених земель, частина яких є сільськогосподарськими. Не відомо що буде зі старою збагачувальною фабрикою, обладнанням ТОВ «Закарпатполіметали», за умови побудови нової. Незрозуміло також, на основі яких даних зроблені обрахунки щодо «відновлення екологічного стану ділянки Мужіївського родовища» (у Кошторисі Програми робіт із уведення в експлуатацію Мужіївського родовища ПАТ НАК «Надра України» вказує суму 41399 тис. грн.). Адже досі, не зважаючи на приписи державних контролюючих природоохоронних структур області, не було проведено відповідний **екологічний аудит**. Відповідно вказані суми, які ПАТ НАК «Надра України» планує витратити на стабілізацію екологічної ситуації території довкола Мужіївського родовища, не можна сприймати серйозно й вважати їх реалістичними.

6. У «Довідці про ефективність використання» зазначено, що збагачення руд буде проводитись за гравітаційно-флотаційній та суто флотаційній схемами. Для флотації передбачається використати ксантогенат. При цьому жодного слова не сказано про стічні води, які утворюватимуться в результаті збагачення руд, та методи очищення цих вод. Практикується обробка стічних вод хлорвмісними реагентами, що дозволяє розкласти ксантогенати до нешкідливих речовин. Однак стійке зростання концентрацій хлоридів в прикордонній Тисі свідчить про те, що природна здатність ріки до самоочищення вичерпана і здійснюється забруднення транскордонних вод. Окрім того, ПАТ НАК «Надра України» не надали жодної інформації про повний спектр забруднювачів, які складатимуть ці стічні води. Не зрозумілим також залишається питання утилізації нових відвальних хвостів, які утворюватимуться в результаті збагачення руд.
7. «Довідка про ефективність використання» містить практично лише обрахунки економічної рентабельності копалень, не враховуючи виконання усіх екологічних вимог (як вже зазначено вище, без результатів екологічного аудиту ця стаття витрат не може вважатись реалістично відображеною), а також задоволення усіх соціальних компенсацій населенню, яке там живе. Тобто, вони не відповідають принципам економічно, екологічно та соціально збалансованого проектування та планування виробництва, а отже, є неприйнятними для Березівського району й Закарпатської області загалом.
8. Працюючи у взаємодії з *Комісією з реалізації планів соціально-економічного розвитку області, раціонального використання ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості регіону Громадської ради при ОДА* над цією громадською експертизою, **наша Комісія повністю підтримує її висновки і рекомендації** та звертає увагу обласної ради на високий професійний експертний рівень зроблених аналітичних узагальнень щодо ситуації, яка склалася довкола золото-поліметалічних родовищ Березівщини, а також щодо невідповідності запропонованих рішень обласної ради стосовно погодження планів ПАТ НАК «Надра України» по розробці цих родовищ до існуючих Стратегій розвитку Закарпатської області та Березівського району до 2015 року, а також рекомендацій Координаційної ради з питань місцевого самоврядування при голові Закарпатської обласної ради від 8.04.2011р. № 01-13/13 *«Про негативний вплив на навколишнє середовище діяльності ТОВ «Закарпатполіметали» та першочергові заходи щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення»*.

З огляду на все вище наведене, **Комісія вважає**, що розвивати гірничодобувну галузь у головному сільськогосподарському районі області **наразі недоцільно**. Видобуток золота та інших кольорових металів може бути важливим для держави загалом, але ця галузь не може бути пріоритетною ні для області, яка має імідж екологічно чистої, ні для району,

мешканці якого живуть з сільського господарства, переробки вирощеної сільгосппродукції та туризму й рекреації. Жодні аргументи на користь видобутку золота для держави не можуть переважити аргумент безпеки середовища існування та сьогоденного економічного добробуту мешканців Берегівщини. **Тому екологічно, соціально та економічно невідгідна тема щодо геологорозвідувальних та добувних робіт у золото-поліметалічних родовищах Берегівщини відповідальним та патріотичним рішенням Закарпатської обласної ради повинна бути наразі закрита.**

Натомість Комісія вважає, що для стабілізації небезпечної екологічної ситуації, яка склалася навколо території Мужіївської копальні, **необхідно розробити і реалізувати Програму ліквідації наслідків екологічного забруднення території Мужіївського золото-поліметалічного родовища на 2012-2013 роки** (на основі результатів екологічного аудиту) із здійсненням її громадського моніторингу. На це слід виділити кошти з обласного Фонду охорони навколишнього природного середовища, а також залучити кошти з аналогічного державного фонду.

*Голова Комісії захисту довкілля,
медичної екології та екологічної
безпеки Громадської ради при
Закарпатській ОДА*

*Лобко В. Ю.,
керівник обласного осередку
Всеукраїнської Екологічної Ліги*

За участі членів Комісії:

Орел В.В., Закарпатська обласна ГО «Асоціація медичної екології»;
Станкевич О.І., Регіональне молодіжне екологічне об'єднання «Екосфера»;
Манівчук В.М., Обласний осередок Всеукраїнської Екологічної ліги;
Голуб О.С., Регіональне представництво Всеукраїнської ГО «Карпати кличуть»;
Дербаль Ю.Ю., ГО «Агенство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «Fogza»;
Коваль О.Д., Закарпатська обласна ГО Товариство соціально-культурного розвитку «Панонія».

Додаток 3. Приклад резолюції круглого столу

Резолюція

круглого столу представників громадськості, експертів та журналістів Закарпаття по обговоренню проблеми будівництва малих і міні-ГЕС у Карпатах та зокрема у Закарпатській області

м. Ужгород
14 березня 2012 року

Круглий стіл відбувся в рамках всеукраїнської громадської акції, яка одночасно проходила в багатьох містах Західної України, а також у м.Києві.

Тематика всеукраїнської громадської акції обумовлена глибиною стурбованістю широких кіл небайдужих і суспільно активних українців непередуманими і масштабними планами і програмами будівництва близько 550 малих та міні-ГЕС у Карпатах, які, на жаль, почали втілюватись у реальні будови.

При цьому, найбільше із запланованих малих і міні-ГЕС – 330 – припадає на територію Закарпаття. Отже, стартовою площадкою для цього сумнівного «рекорду» стала Закарпатська обласна рада, яка прийняла більше року тому у лютому 2011 року відповідне рішення і програму, а уже через 8 місяців у листопаді 2011 року затвердила схему розташування малих і міні-ГЕС на сотнях малих гірських річок і потічків, даючи новий старт їх знищенню.

Саме тому, цілком визнаючи оцінки багатьох відомих екологів і експертів про появу «екологічної загрози №1 для Українських Карпат та України загалом», в Ужгороді на круглий стіл зібрались представники багатьох відомих екологічних та інших громадських організацій, члени Громадської ради при Закарпатській ОДА та Громадських рад при Державній екологічній інспекції в Закарпатській області та при Управлінні охорони навколишнього середовища, представники проєктантів та забудовників малих та міні-ГЕС, учасники Регіональної мережі неурядових організацій «Закарпаття – третє тисячоліття» та Закарпатського клубу інтелектуалів «Срібна Земля», журналісти багатьох регіональних медіа.

В результаті обговорень і дискусій учасники круглого столу **констатують:**

а. Основні рішення по т.зв. «Проекту – 330» Закарпатської обласної ради, зокрема від 25.02.2011р., №161 «Про Програму комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області» та від 04.11.2011р., №310 «Про затвердження Схеми розташування малих ГЕС на території Закарпатської області» є вкрай непродуманими, прийнятими непрозоро, без масштабних оцінок впливу на природне середовище, без будь-якого обговорення з екологічною громадськістю та експертами і фахівцями. Це неприпустимо для органу самоврядування, покликаного представляти спільні інтереси громад регіону.

б. Вказані рішення Закарпатської обласної ради та наступна за ними діяльність ТОВ «Агенство із залучення інвестицій та господарського розвитку території Закарпатської області» з виключними повноваженнями по «Проекту – 330» при їх реалізації – за наслідками згубного впливу на природу, мікроклімат, здоров'я людей, екологію і ресурсний та туристичний і економічний потенціал – прогнозовано могли би спричинити довготривалій і незворотній ефект техногенної екологічної катастрофи для Закарпаття.

Сумнівною є і економічна вигода «Проекту – 330» з огляду на масштабні природні втрати і екологічні загрози.

Громадськість Закарпаття, сподіваємось, і громади краю, категорично незгодні із таким сценарієм майбутнього краю.

в. Вказані прийняті рішення обласної ради за характером є стратегічними, однак, вони не відповідають, більше того – суперечать затвердженій Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року, що також є неприпустимим.

г. Згадані рішення обласної ради і надані нею монополні і широкі повноваження одному підприємству по «Проекту – 330» створюють певний дефіцит повноважень навіть для профільних структур органів державного управління і контролю, формують умови для прихованих лобізму і корупції, не сприяють проведенню незалежних експертиз з природоохоронних і екологічних питань, породжують формалізм при організації т.зв. «громадських обговорень» в громадах, і радах, на територіях яких планують зводити міні-ГЕС.

д. При реалізації прийнятих рішень обласної ради і масштабного «Проекту – 330» навіть за попередніми оцінками можлива значна шкода природі Закарпаття – зникнення цінних порід риб, порушення гідрологічних режимів малих рік і потічків, різке зменшення всіх видів фауни, спотворення гірських ландшафтів «трубними» і греблевими будовами та водосховищами у верхів'ї, активізація негативних геологічних процесів – зсувів, а також природи всієї Східної Європи, оскільки масштаб проекту змінить гідрологічний характер Тиси – основної притоки Дунаю. Суттєве зниження якості води та ін. набагато перевищує будь-які «економічні» вигоди від цього проекту. Тим більше, що прибутки осідатимуть переважно у приватних кишенях. Тим часом Україна виробляє надлишки електроенергії, яку експортує за кордон.

ж. «Проект – 330» знаходиться у гострому протиріччі з Карпатською конвенцією «Про охорону і сталий розвиток Карпат», а також із Законами України «Про природно-заповідний фонд», «Про тваринний світ», «Про Червону книгу України».

Враховуючи вищенаведене, учасники круглого столу **вирішили:**

1. Рекомендувати Закарпатській обласній раді на найближчій сесії переглянути основні рішення по «Проекту – 330»: від 25.02.2011р., №161 «Про Програму комплексного використання водних ресурсів Закарпатської області» та від 04.11.2011р. «Про затвердження схеми розташування малих ГЕС на території Закарпатської області» як такі, що гостро суперечать інтересам громад Закарпаття внаслідок створення реальних загроз наймасштабнішого нищення природи і екологічної катастрофи в історії краю, та прийняті без належного обговорення з громадськістю.
2. Звернутись до Громадської ради при Закарпатській ОДА, Громадських рад при Державній екологічній інспекції в Закарпатській області та при управлінні охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області, до науковців УжНУ, до всіх екологічних громадських організацій і фондів Закарпаття провести комплексну і незалежну громадську експертизу рішень, управлінських документів та аналіз ситуації, яка утворилась в області внаслідок реалізації програм будівництва малих і міні-ГЕС з оцінкою як уже нанесеної, так і прогнозованої шкоди навколишньому природному середовищу.
3. Рекомендувати Закарпатській обласній раді на найближчій сесії переглянути процедуру прийняття щорічної програми природоохоронних заходів та Положення про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища, а також відмінити рішення №423 від 2 березня 2012 року про програму реалізації природоохоронних заходів на 2012 рік. Натомість розробити і прийняти нову програму із залученням громадськості.

4. Рекомендувати місцевим радам до завершення всіх громадських, державних і міжнародних експертиз утриматись від погоджень та громадських обговорень проєктів і планів будівництва на територіях своїх населених пунктів чи поза їх межами малих і міні-ГЕС.
5. Сьогоднішній круглий стіл громадськості краю вважати за установче зібрання по утворенню неформального, постійно діючого об'єднання неурядових організацій, науковців та експертів краю – **Форуму екологічного порятунку Закарпаття**.
6. Звернутись до голови Закарпатської ОДА Ледиди О.О. з проханням невідкладно розглянути на спеціальній колегії ОДА весь комплекс проблем, із залученням представників Форуму екологічного порятунку Закарпаття та експертів Громадських рад, пов'язаних з реалізацією «Проєкту – 330» щодо будівництва малих і міні-ГЕС на території Закарпатської області з урахуванням результатів намічених громадських експертиз, а також – прийняти розпорядження щодо призупинення видачі всіх дозволів, пов'язаних з будівництвом малих і міні-ГЕС до завершення всіх обговорень і експертиз та перегляду чи прийняття нових рішень.
7. Звернутись до зацікавлених і фахових міжнародних європейських організацій та інституцій, Ради Європи та ЄС, пов'язаних з розробленням та просуванням різних міжнародно-правових ініціатив і документів (Дунайська стратегія, Рамкова конвенція «Про охорону та сталий розвиток Карпат», Рамсарська конвенція про охорону природних водних об'єктів, Конвенція про захист річки Дунай та ін.) з проханням утворити міжнародну екологічну Комісію відповідно до міжнародних правових документів з метою вивчення та оцінки впливу на природне середовище і басейн р.Тиси та р.Дунаю «Проєкту – 330» щодо масштабного будівництва на південних схилах Карпат малих і міні-ГЕС.
8. Утвореному Форуму екологічного порятунку Закарпаття залишити за собою право за результатами і наслідками реагування на громадське обговорення та громадські експертизи проблем і екологічних загроз щодо масштабного будівництва малих і міні-ГЕС у Закарпатті звернутись до Верховної Ради України з ініціюванням дострокового припинення повноважень Закарпатської обласної ради внаслідок неодноразового порушення законів і Конституції України щодо захисту і представлення спільних інтересів територіальних громад області у сфері екології і охорони навколишнього природного середовища.
9. Підтримати резолюції і звернення круглих столів громадськості щодо проблеми будівництва малих і міні-ГЕС, що відбулись в інших містах України.
Резолюцію опублікувати у ЗМІ та надіслати:
 - Президенту України Януковичу В.Ф.
 - Голові Верховної Ради України Литвину В.М. та профільному Комітету ВРУ
 - Прем'єр-міністру України Азарову М.Я.
 - Міністру навколишнього природного середовища Злочевському М.В.
 - Міністру регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Близнюку А.М.
 - Міністру енергетики та вугільної промисловості Бойко Ю.А.
 - Голові Закарпатської ОДА Ледиді О.О.
 - Голові Закарпатської обласної ради Балозі І.І.
 - Керівнику Дунайсько-Карпатської програми Світового Фонду природи А.Бекманну
 - Виконавчому секретарю постійного секретаріату з питань захисту Дунаю Ф.Веллеру

ЕКОСФЕРА НА СЛУЖБІ У ДОВКІЛЛЯ...

РЕГІОНАЛЬНЕ МОЛОДІЖНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
"Е К О С Ф Е Р А"

Вих. № 7-013
20 серпня 2013 року

Аудитору SGS Qualifor
Т. Дячук-Дворецькій

(Копія) Представнику FSC в Україні
П. В. Кравцю

Станкевич О. І.,
президента РМЕО «ЕКОСФЕРА»

СКАРГА

16 червня 2013 року мешканці с. Тур'я Поляна Перечинського району Закарпатської області звернулися до РМЕО «ЕКОСФЕРА» за допомогою у розв'язанні конфлікту, який виник між громадою села та ДП «Перечинське ЛГ». Конфлікт виник на основі факту огороження ділянку лісу, площею 87 га на території Шипітського лісництва, яка знаходиться у безпосередній близькості від села. Огороження ділянки лісу почалося на початку літа.

Мешканці села заявляють, що це обмежує їхні конституційні права вільно перебувати в лісі та обмежує доступ до недревних ресурсів (переважно грибів), які вони традиційно там збирають. Обурення селян підсилюють інші факти, які не мають відношення до ДП «Перечинський ЛГ», але слугують додатковим подразником, що і вливається в емоційне протистояння. Цими фактами є 1) будівництво Тур'яполянської міні ГЕС поблизу села на території того ж Шипітського лісництва, що призвело до обміління річки, зниження у ній риби та води у сільських криницях; 2) приватизація полонин вище села, де мешканці традиційно заготовляли чорницю, а тепер втратили таку можливість; 3) постання протягом 2012 року розкішного приватного маєтку в зоні огороженої території, з яким мешканці і пов'язують це огороження, хоча маєток і огорожена ділянка офіційно належить різним власникам.

Звернувшись з інформаційним запитом до дирекції ДП «Перечинське ЛГ» та до Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства (Додаток 1), ми дізналися, що ділянка лісу, прощеною 87 га на території Шипітського лісництва з 2007 року знаходиться у довгостроковому тимчасовому користуванні на 25 років ЗТМР «Лісівник» та ГО ТМР «Губерт», як колективного члена ЗТМР «Лісівник». 26 березня 2013 року від ГО ТМР «Губерт», в особі п. Байко М.Т., до ДП «Перечинське ЛГ» надійшла заява про надання згоди на облаштування вольєрного господарства на орендованих 87 га, з, відповідно, подальшим її обгородженням, яка була задоволена (Додатки 2 і 3).

Задоволення цієї заяви відбулось без попередньої оцінки можливих соціальних наслідків такого рішення та проведення відповідних консультацій з громадою с. Тур'я Поляна. Таким чином для нас очевидно, що конфлікт виник через невиконання ДП «Перечинське ЛГ» вимог лісової сертифікації за схемою FSC, а саме, невиконання критерію 4.4.

Поясненн щодо причин нехтування критерієм 4.4. (Додаток 4) від дирекції держлісгоспу ми не отримали (Додаток 5). Згідно з інформацією від дирекції ДП «Перечинське ЛГ», для зняття соціальної напруги у селі (на виконання критерію 4.5.) керівництву ГО ТМР «Губерт» спільно з ДП «Перечинське ЛГ» запропоновано провести зустрічі з громадою села. Однак, на момент написання цієї скарги жодних інформаційних оголошень щодо такої зустрічі у селі не було.

Адреса організації: 88000 Україна, м. Ужгород, вул. Кошівська, 7. тел.: +380 312 615852
e-mail: ekospha@hotmail.com; www.ekospha.org

У ході збору інформації щодо конфлікту, який виник між держлісгоспом та громадою села Тур'я Поляна, ми випадково виявили ще один факт порушення вимог лісової сертифікації, а саме недотримання **критерію 1.1.**

Так, за офіційною інформацією Прокуратури Закарпатської області (Додатки 6, 7) рішенням Господарського суду Закарпатської області від 10.04.2013 року (Додаток 8) скасоване розпорядження голови Перечинської РДА від 10.05.2011 № 102 «Про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки в оренду ПП «Комерцонсалт» та визнано недійсним договір оренди земельної ділянки площею 1,0937 га за межами населеного пункту на території Тур'я-Полянської сільської ради Перечинського району (з них 0,98 га – це землі держлісфонду постійного лісокористувача ДП «Перечинське ЛГ») і зобов'язано цю ділянку повернути до земель запасу Перечинської РДА. Відомо, що сьогодні на цій земельній ділянці побудовано Тур'яполянську міні ГЕС.

Щодо цієї земельної ділянки прокуратура Перечинського району звернулася з позовом у Господарський суд Закарпатської області в інтересах держави, в особі ДП «Перечинське ЛГ» зокрема, оскільки факт договору оренди землі містив ряд правопорушень. Одним з правопорушень було те, що надання в оренду земельної ділянки відбулось без попереднього вилучення земель лісового фонду із постійного лісокористування ДП «Перечинське ЛГ» чи припинення права постійного користування землею лісгоспом, а також без прийняття розпорядження про зміну цільового призначення земельної ділянки лісгосподарського призначення. На наш запит щодо роз'яснення причин таких правових копій (Додаток 9), дирекція ДП «Перечинське ЛГ» не визнала факту порушення норм законодавства, не вважаючи на відповідне рішення суду (й те, що була одним із позивачів). Однак, відповідних доказів своїм переконанням не надала (Додаток 10).

Звертаємо Вашу увагу на те, що цей випадок є не єдиним і не першим у відносинах із забудовниками міні ГЕС на території держлісфонду, постійним користувачем якого є ДП «Перечинське ЛГ». Так, роком раніше, 12.01.2010, між Перечинською РДА та ПП Миронюк В. В. було укладено договір про оренду землі строком на 49 років площею 0,9875 га (нормативна грошова оцінка земельної ділянки – 111899,60 грн.) – землі держлісфонду також на території Шипітського лісництва (договір зареєстровано у Закарпатській регіональній філії ДП УДЗК, про що у Державному реєстрі земель вчинено запис від 12 січня 2010 року за № 041024900001) також під будівництво міні ГЕС. У цьому випадку вилучення із земель лісового фонду земельної ділянки площею 0,9875 га під будівництво цієї міні ГЕС у лісництві «Шипіт», а також погодження в установленому чинним законодавством України порядку проекту землеустрою щодо відведення під будівництво цієї ділянки ДП «Перечинське ЛГ» не здійснювало, про що надало відповідну інформацію 11.05.2011 року (Додаток 11). Сьогодні ця ділянка знаходиться в суборенді ПП «Комерцонсалт» для будівництва другої черги каскаду міні ГЕС на р. Шипіт. Відповіді стосовно своїх дій з недопущення будівництва другої черги каскаду міні ГЕС на своїй території, як незаконно орендованій, дирекція ДП «Перечинське ЛГ» нам не надала.

Просимо розібратись із вищенаведеними фактами порушення вимог лісової сертифікації за схемою FSC та повідомити нас про результати розгляду цієї скарги. У разі особистих відвідин дирекції ДП «Перечинське ЛГ» та громади села Тур'я Поляна, з метою з'ясування ситуації, просимо запрошувати і наших представників.

Відповідь просимо надсилати за адресою:

88000 Ужгород, вул. Кошівця 7, або

ekosphaera@hotmail.com

3 повагою,

**Станкевич О. І.,
президент РМЕО «ЕКОСФЕРА»**

Адреса організації: 88000 Україна, м. Ужгород, вул. Кошівця, 7. тел.: +380 312 615852

e-mail: ekosphaera@hotmail.com; www.ekosphaera.org

Додаток 5. Приклад анкети для експертного опитування

АНКЕТА

з питань оцінки ризику контрольованої деревини

Шановний респонденте!

Перед Вами анкета складена з метою оцінити наявні ризики закупівлі деревини в Україні, та в її окремих регіонах, яка є неприйнятною у відповідності до вимог стандарту міжнародної лісової сертифікації FSC та процедур легальності походження деревини регламенту ЄС № 995/2010.

З метою отримання додаткової інформації звертайтеся до Оксани Павлішук за тел. 044 527 88 00 або email: oksana_pav@ukr.net

1. Чи були Ви поінформовані про стандарт FSC 40-005 та оцінку ризику контрольованої деревини раніше?

Так Ні

2. Чи хотіли б Ви більше ознайомитися зі змістом стандарту та взяти участь консультаційних процедурах по розробці національної оцінки ризику контрольованої деревини?

Так Ні

3. Як Ви вважаєте, чи мають місце незаконні рубання в Україні?

Так Ні Важко відповісти

4. Якщо ТАК, чи є обсяг незаконних рубань таким, що помітно негативно впливає на лісову галузь і розвиток територій?

Так Ні Важко відповісти

5. Якщо ТАК, то на якому територіальному і управлінському рівні це проявляється? *(поставити відмітку у відповідній комірці або ж вписати назву області (теї))*

Україна			область		
Держліс-агентство	Мінагро-політики	інші лісо-користувачі	Держліс-агентство	Мінагро-політики	інші лісо-користувачі
☐	☐	☐	_____	_____	_____
☐	☐	☐	_____	_____	_____
☐	☐	☐	_____	_____	_____
<i>(поставити відмітку)</i>	<i>(поставити відмітку)</i>	<i>(поставити відмітку)</i>	<i>(вписати область(ї))</i>	<i>(вписати область(ї))</i>	<i>(вписати область(ї))</i>

6. У разі позитивної відповіді на 4-те питання скажіть, якою на Вашу думку є частка незаконно заготовленої деревини у Вашій області (у відсотках від загального обсягу лісозаготівель)? *(поставити відмітку навпроти обраної відповіді)*

№ п/п	Величина незаконно заготовленої деревини у відсотках від загального обсягу лісозаготівель, %	Варіант відповіді
1.	Більше десяти	5
2.	Від п'яти до десяти	4
3.	Від одного до п'яти	3
4.	Менше одного	2
5.	Важко відповісти	1

7. Як Ви вважаєте, чи існує корупція в лісовому господарстві України?

Так Ні Важко відповісти

8. Якщо ТАК, чи є рівень корупційних правопорушень у лісовому господарстві настільки високим, що негативно впливає на лісову галузь і розвиток територій?

Так Ні Важко відповісти

9. Якщо ТАК, то на якому територіальному і організаційно-управлінському рівні це проявляється?
(поставити відмітку у відповідній комірці або ж вписати назву області (теї))

Україна			область		
Держліс-агентство	Мінагро-політики	інші лісо-користувачі	Держліс-агентство	Мінагро-політики	інші лісо-користувачі
☐	☐	☐	_____	_____	_____
<small>(поставити відмітку)</small>	<small>(поставити відмітку)</small>	<small>(поставити відмітку)</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>

10. Чи відомі Вам факти незаконного використання дитячої праці в лісовому господарстві?

Так Ні Важко відповісти

11. Якщо ТАК, то вкажіть де такі факти мали місце

область		
в лісах Держлісагентства	в лісах Мінагрополітики	в лісах інших лісокористувачів
_____	_____	_____
<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>

12. Чи відомі Вам факти обмеження основоположних прав працюючих (заборона на об'єднання, тривала не виплата заробітної плати, серйозні конфлікти між адміністрацією та трудовим колективом)?

Так Ні Важко відповісти

13. Якщо ТАК, то вкажіть де такі факти мали місце

область		
на підприємствах Держлісагентства	на підприємствах Мінагрополітики	на підприємствах інших лісокористувачів
_____	_____	_____
<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>

14. Чи відомі Вам факти незаконного обмеження прав загального використання лісовими ресурсами?¹

Так Ні Важко відповісти

15. Якщо ТАК, то вкажіть де такі факти мали місце

область					
в лісах Держлісагентства		в лісах Мінагрополітики		в лісах інших лісокористувачів	
в місяцях традиційного збору грибів, ягід, рибальства	на ділянках довгострокового тимчасового користування лісами	в місяцях традиційного збору грибів, ягід, рибальства	на ділянках довготермінового тимчасового користування лісами	в місяцях традиційного збору грибів, ягід, рибальства	на ділянках довгострокового тимчасового користування лісами
_____	_____	_____	_____	_____	_____
<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>

16. Чи відомі Вам факти наявності конфліктів, зумовлених порушенням традиційних форм природокористування чи етнічно-культурних інтересів місцевого населення?

Так Ні Важко відповісти

17. Якщо ТАК, то вкажіть де такі факти мали місце

область		
в лісах Держлісагентства	в лісах Мінагрополітики	в лісах інших лісокористувачів
_____	_____	_____
<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>	<small>(вписати область(ї))</small>

¹ Загальне використання лісових ресурсів (відповідно до Лісового кодексу України) – право громадян в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо.

18. Чи відомі Вам факти існування загрози високим охоронним цінностям на рівні екорегіону внаслідок лісогосподарської діяльності? (Наприклад існує загроза зникнення певного виду або рослинного угрупування на регіональному рівні).

Так

Ні

Важко відповісти

19. Якщо ТАК, то вкажіть де такі факти мали місце і в чому вони проявляються (вписати факти існування загроз)

Регіон	Опис фактів існування загроз для високої охоронної цінності
Карпати	
Полісся	
Лісостеп	
Степ	
Гірський Крим	

20. Як Ви оцінюєте рівень співробітництва між органами державної влади (центральний апарат і територіальні органи) та неурядовими громадськими організаціями з питань формування екологічної мережі, розвитку природно-заповідного фонду (поставити відмітку напроти обраної відповіді)

Оцінка	Держлісагентство		Мінагрополітики		Мінприроди	
	Центральний апарат	Територіальні органи	Центральний апарат	Територіальні органи	Центральний апарат	Територіальні органи
Добре	4	4				
Задовільно	3	3				
Незадовільно	2	2				
Важко відповісти	1	1				

21. Чи достатньою є існуюча мережа природно-заповідного фонду та інших лісів з обмеженим режимом лісокористування для запобігання загрозам знищення особливих для збереження цінностей на рівні екорегіону? (поставити відмітку напроти обраної відповіді)

Регіон	Оцінка			
	Достатня	Більше достатня, а ніж недостатня	Недостатня	Важко відповісти
Карпати	4	3	2	1
Полісся	4	3	2	1
Лісостеп	4	3	2	1
Степ	4	3	2	1
Гірський Крим	4	3	2	1

Особисті дані респондента

Ім'я та прізвище _____

Організація, установа, підприємство _____

Інтереси, які представляєте (екологічні, соціальні, екологічні) _____

Контактна інформація (тел. та e-mail) _____

Додаткова інформація і коментар

Дякуємо!

З питань заповнення анкети звертатися до Оксани Павліщук за тел. 044 527 88 00 та e-mail: oksana_pav@ukr.net

Додаток 6. Приклад результатів дослідження

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНОГО ОПИТУВАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ЩОДО ОЦІНКИ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ТА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В УПРАВЛІННІ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

До опитування було залучено 36 неурядових організацій України, що активно діють у напрямках екології та охорони довкілля, а також правозахисту населення. З них своє зацікавлення ліською тематикою та досвід роботи у досліджуваній сфері підтвердили 21 неурядова організація та 1 незалежний екожурналіст, який тривалий час активно співпрацює з природоохоронними неурядовими організаціями.

Цей аналіз підготовлено за результатами опитування 22 осіб: 21 представника неурядових організацій України та 1 екожурналіста, які мають достатній досвід роботи з питань, які стосуються лісового господарства, залучення до управління лісовим господарством та доступом до інформації у лісовій сфері (*перелік організацій та їх представників дивіться нижче*).

Таблиця 1

Розподіл неурядових організацій, які взяли участь в опитуванні, за організаційно-правовою формою

громадська організація	благодійний фонд	офіційно незареєстрована ініціативна група
17	3	1

Таблиця 2

Розподіл неурядових організацій за територією поширення діяльності

національний рівень	регіональний рівень
5	17

В опитуванні взяли участь 13 чоловіків та 9 жінок віком від 18 до 55 років, переважно з вищою освітою (*20 респондентів з 22; ще 2 респондента мають незакінчену вищу освіту*) зі стажем роботи в неурядових організаціях від 5 до 20 і більше років. Отже, компетентність респондентів у сфері дослідження є достатньою для участі у цьому дослідженні з подальшим аналізом його результатів, формулюванням об'єктивних висновків та формуванням пропозицій.

Таблиця 3

Розподіл учасників опитування за віком (*в особах*)

18-25 років	25-35 років	35-45 років	45-55 років
1	6	9	6

Таблиця 4**Розподіл учасників опитування за стажем роботи в неурядовому секторі (в особах)**

до 5 років	до 10 років	до 15 років	до 20 років	більше 20 років
5	7	6	2	1

За географічним розподілом переважна більшість неурядових організацій, які взяли участь в опитуванні, працюють у Карпатському регіоні України та у місті Києві, де, у більшості випадків, знаходяться центральні офіси організацій національного рівня.

Таблиця 5**Розподіл представників неурядових організацій за територією проживання та пріоритетною територією діяльності (в особах)**

природна зона	кількість	область України	кількість
Карпатський регіон	16	Закарпатська обл.	6
		Львівська обл.	6
		Івано-Франківська обл.	4
Лісостеп	1	Тернопільська обл.	1
Полісся/Лісостеп	4	Київська обл., м. Київ	4
Степ	1	Луганська обл.	1

Звертає на себе увагу факт, що в Україні відносно небагато неурядових організацій природоохоронного спрямування мають досвід роботи у сфері правозастосування й управління у лісовому секторі, й переважна більшість їх географічно зосереджена у Карпатському регіоні України. На Поліссі, як не менш важливому лісовому регіоні країни, таких організацій регіонального рівня є дуже мало, відповідно їхня активність мало помітна.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ**Загальна інформація**

Переважна більшість опитаних представників неурядових організацій для отримання інформації про проблеми ведення лісового господарства використовують дані фахівців-експертів з цих питань та матеріали Інтернет-видань. Ті, що здійснюють власні дослідження у лісовій сфері, найчастіше консультуються саме ними. Досить часто опитувані шукають потрібну інформацію у друкованій періодичній пресі. Найнижчий рейтинг, як джерела інформації з питань ведення лісового господарства за цим параметром у радіо.

Опитувані оцінювали частоту звернень до того чи іншого джерела інформації у своїй роботі за чотирибальною шкалою від «1», що означає найнижчий бал, до «4» – найвищий бал.

Таблиця 6

Оцінка джерел інформації з проблем ведення лісового господарства за частотою використання (середнє арифметичне)

Джерело інформації	n	Оцінка частоти використання (шкала 1-5)
Газети, журнали (періодична преса)	22	2,7
Телебачення	22	2,2
Радіо	22	1,8
Інтернет-сайти	22	3,1
Річні звіти про стан навколишнього природного середовища	22	2,1
Фахівці-експерти	22	3,2
Власні дослідження	15	3,4

«Іншими» джерелами інформації двоє опитуваних назвали «друзів-екологів» та «тематичні розсилки в Інтернеті».

Цей рейтинг чітко вказує до яких джерел інформації найчастіше звертається зацікавлена громадськість. На це варто звернути увагу відповідних відділів центральних та регіональних органів управління лісовим господарством усіх відомств для більш ефективного донесення інформації про свою діяльність до громадян України. Є очевидним, що Інтернет-сайти повинні стати основним засобом пасивного поінформування громадськості органами управління лісовим господарством в Україні й цій ділянці роботи зі зв'язку з громадськістю необхідно приділяти належну увагу і кошти.

Аналогічно за чотирибальною шкалою опитувані оцінювали ступінь довіри до джерел інформації. Відповідно найвищою довірою користуються матеріали незалежних експертів, матеріали власних досліджень та неофіційна інформація працівників лісового господарства. Офіційна інформація від органів управління лісовим господарством викликає найменше довіри у громадськості.

Таблиця 7

Оцінка ступеню довіри джерел інформації щодо проблем ведення лісового господарства (середнє арифметичне)

Джерело інформації	n	Оцінка частоти використання (шкала 1-5)
Офіційна інформація від органів управління лісовим господарством	22	1,7
Журналістські матеріали	22	2,2
Матеріали незалежних експертів	22	3,6
Неофіційна інформація від працівників	22	2,9

лісового господарства		
Матеріали власних досліджень	17	3,5

Оцінка пасивного доступу до інформації

Всього **68 %** опитаних змогли чітко назвати відомі їм спеціалізовані лісгосподарські періодичні видання **національного рівня** і лише **32 %** опитаних назвали **регіональні** спеціалізовані лісгосподарські видання. Так були названі «*Лісовий і мисливський журнал*» (у 93 % випадків), «*Деревообробник*» (у 28,5 % випадків), «*Лісівник*» (у 14,3 % випадків), також наукові видання *Науковий вісник НАУ (серія Лісівництво)*, «*Лісівництво і агролісомеліорація*» (у 7 % випадків для кожного видання).

Серед регіональних періодичних спеціалізованих лісгосподарських видань були названі «*Зелені Карпати*», «*Людина і екологія*», «*Лісотехнік*» та наукові видання: «*Науковий вісник НЛТУ*», «*Видання лісівничої академії*», «*Вопросы степного лесоведения*» (у 16,6 % випадках для кожного видання).

Лише один з опитуваних зміг вказати тираж відомих йому видань.

Щодо способу придбання спеціалізованих лісгосподарських періодичних видань опитувані вважають, що видання *національного рівня* можна знайти в бібліотеках (64,7 %), передплатити (58,8 %), купити в газетних кіосках (11,8 %), а також що вони поширюються тільки серед працівників галузі (58,9 %). В сумі відсотки складають більше 100 %, так як опитувані могли назвати більше одного можливого способу придбання.

На думку опитуваних *регіональні* спеціалізовані лісгосподарські періодичні видання можна знайти лише в бібліотеках (80 %), а також, що вони поширюються тільки серед працівників галузі (80 %). В сумі відсотки складають більше 100 %, так як опитувані могли назвати більше одного можливого способу придбання.

Такі результати опитування свідчать, що на регіональному рівні спеціалізованих лісгосподарських періодичних видань є вкрай мало і через малий тираж вони практично одразу стають раритетними, рідкісні примірники котрих можна знайти не у всіх бібліотеках. Щодо видань національного рівня, то найбільш знаним серед них є «*Лісовий і мисливський журнал*». На Заході України також поширеною є газета «*Деревообробник*». Однак і ці видання є недостатньо відомими для зацікавленої громадськості (тобто тієї, яка періодично звертається до преси у пошуках інформації з лісових питань), поширеними їй доступними.

Значна частина опитуваних (36,4 %) не знає як часто інформацію про свою діяльність лісгосподарські підприємства чи управління лісового господарства публікують в офіційних періодичних виданнях обласних та районних обласних рад; 31,8 % опитуваних вважають, що така інформація публікується раз на квартал; 22,7 % вважають, що раз на рік; 18,2 % вважають, що раз на пів року; 4,5 % вважають, що раз на місяць.

Переважну більшість опитуваних (77,3 %) опублікована інформація задовольняє їхні запити і потреби лише частково, а 22,7 % не задовольняє взагалі.

Загалом такі відповіді ще раз підтверджують те, що громадськість не часто звертається для отримання інформації про діяльність органів управління лісовим господарством до газет і журналів, а також те, що офіційна інформація органів управління лісовим господарством не користується довірою і її рідко читають (див. *підрозділ «Загальна інформація»*).

Переважна більшість опитуваних (90,9 %) знає і користується Інтернет-сайтами центральних органів влади з питань лісового господарства, серед них Інтернет-сайти

Держкомлісгоспу та Мінприроди (у 100 % випадків). Так само більше половини опитуваних знає і користується Інтернет-сайтами регіональних органів влади з питань лісового господарства (59 %). Це Інтернет-сайти обласних управлінь лісового і мисливського господарства (ОУЛМГ), управлінь охорони навколишнього природного середовища (УОНПС) в областях (у 84,6 % випадках для кожного), територій та об'єктів ПЗФ (державних та біосферних заповідників, національних парків – у 38,5 % випадків) також Інтернет-сайти державних науково-дослідних та лісгосподарських інституцій: УкрНДЛП, Лісозахист (у 7,7 % випадків для кожного).

Переважає більшість опитуваних (70 %) ступінь *інформативності* найбільш відвідуюваного Інтернет-сайту, яким виявився Інтернет-сайт Держкомлісгоспу, оцінюють як **задовільна**. Це означає, що основні загальні відомості про лісове господарство України опитувані могли знайти на цьому Інтернет-сайті. Четвертина опитуваних (25 %) ступінь інформативності цього ж Інтернет-сайту оцінює як **незадовільна**. Тобто вони вважають, що це джерело містить інформацію, яка більше схожа на саморекламу органу влади; їм не вистачає тут основних відомостей про лісове господарство України. Лише 10 % опитуваних оцінюють ступінь інформативності Інтернет-сайту Держкомлісгоспу як *добрий*, тобто такий, де більшу частину інформації, яку вони шукали, знайшли тут.

Ступінь інформативності Інтернет-сайтів ОУЛМГ 46,0 % опитуваних вважає **задовільною**, 30,8 % - **незадовільною**, і 15,1 % - **доброю**.

За ступенем *змістовності* Інтернет-сайт Держкомлісгоспу 75 % опитуваних оцінили як **задовільна**, тобто тут половина матеріалів відповідають заявленим розділам; 13 % як **добра**, тобто переважна більшість матеріалів відповідають заявленим розділам; та 12 % як **незадовільна**, тобто зміст опублікованих матеріалів не відповідають заявленій назві.

Ступінь змістовності Інтернет-сайтів ОУЛМГ 46,0 % опитуваних вважає **задовільною**, 30,8 % - **незадовільною**, і 15,1 % - **доброю**.

Більше половини опитуваних (60 %) оцінили *структуру* Інтернет-сайту Держкомлісгоспу як **задовільна**. Це означає, що тут наявна лише половина таких характеристик, як функціональний, системний, зручний інтерфейс, наявна внутрішня система пошуку, підтримується переклад на іноземні мови, є посилання на інші корисні веб-сайти. Четвертина опитуваних вважають структуру Інтернет-сайту **доброю**, тобто, що тут наявна половина перелічених характеристик. Решта опитуваних (15 %) вважає структуру цього інформаційного ресурсу **незадовільною**, тобто такою, де відсутні або наявні лише кілька з перелічених характеристик.

Структуру Інтернет-сайтів ОУЛМГ 53,8 % опитуваних вважає **задовільною** та по 23,1 % **доброю** і **незадовільною**.

Ступінь *інтерактивності* Інтернет-сайту Держкомлісгоспу половина опитуваних (50 %) оцінили як **задовільна**, тобто, що тут є лише одностороння взаємодія: отримання електронної форми документу. Інші 15 % як **добра** (тут є двостороння взаємодія: e-mail, форуми, електронні приймальні тощо) та 35 % як **незадовільна** (тут розміщена лише загальна інформація).

Ступінь інтерактивності Інтернет-сайтів ОУЛМГ опитувані оцінили як **задовільна** 30,8 % і **незадовільна** 69,2 %.

Половина опитуваних (50 %) ступінь *актуалізації* Інтернет-сайту Держкомлісгоспу оцінює як **задовільну**. Це означає, що інформація на ньому оновлюється протягом місяця після події. Четверть опитуваних (25 %) оцінює цей ресурс за цим параметром **незадовільно**, тобто тут інформація оновлюється раз на квартал або триваліший період. Інша четверть опитуваних (25 %) оцінюють Інтернет-сайт за ступенем актуалізації **добре**. Це значить, що тут інформація поновлюється протягом тижня після події.

Ступінь актуалізації Інтернет-сайтів ОУЛМГ опитувані оцінюють так: 53,8 % **задовільно**, 23,1 % **добре** та 23,1 % **незадовільно**.

Таким чином відповіді на запитання, які стосуються оцінки Інтернет-сайтів центральних та регіональних органів влади з питань лісового господарства, підтверджують інформацію про більшу популярність цього інформаційного ресурсу серед користувачів інформації про проблеми ведення лісового господарства, порівняно з іншими ЗМІ. Домінуюча оцінка **«задовільна»** найбільш відвідуваних Інтернет-сайтів представниками громадськості за усіма оцінюваними параметрами, мусить спонукати органи управління лісовим господарством покращити роботу з інформування громадян України через цей ресурс.

Оцінка активного доступу до інформації

Більше половини опитуваних (63,6 %) мають досвід активного доступу до інформації. Це означає, що їм доводилось подавати письмовий запит на отримання інформації щодо питань ведення лісового господарства в органи управління лісовим господарством. У цьому підрозділі представлені результати опитування тільки цієї групи представників неурядових організацій.

Переважає більшість запитів подавалась опитуваними до ОУЛМГ та лісогосподарських підприємств різних відомств (по 71,4 %). Лише 42,8 % запитів подавались безпосередньо до Держкомлісгоспу та 14,2 % запитів подавались в інші органи (серед «інших» опитуваними були названі Закарпатська ОДА, лісництва, лісозахисні підприємства та науково-дослідні установи (УкрНДЛГ)).

По інформацію з питань ведення лісового господарства опитувані письмово звертались до органів управління лісовим господарством з такою частотою: 50 % дуже рідко (тобто, раз в рік), 35,7 % зрідка (тобто, кілька разів на рік) і тільки 14,3 % часто (тобто, щомісяця).

Найчастіше представники неурядових організації звертались по інформацію стосовно таких питань ведення лісового господарства, як лісокористування, зокрема, лісозаготівля та біорізноманіття й території та об'єкти ПЗФ (64,3 % випадків за обома проблемами). Найрідше опитувані звертались по інформацію щодо планування і звітності та щодо лісової сертифікації й сертифікованих лігоспів (по 14,3 %).

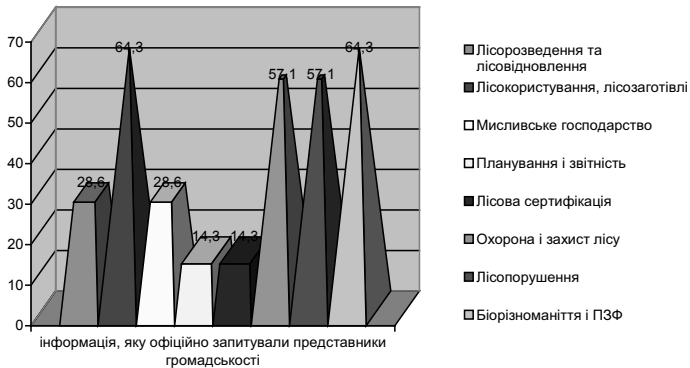

Рисунок 1. Розподіл інформації з проблем ведення лісового господарства за актуальністю для громадськості (%)

Лише 21,4 % опитуваних зазначають, що на свій запит вони **завжди** отримували письмову офіційну відповідь. Більша частина (71,4 %) опитуваних вказують, що таку відповідь вони отримували у **переважній більшості** випадків. Є і такі, які відповіді на свій запит отримували лише **іноколи** (7,1 %) або ж не отримували **ніколи** (7,1 %).

Майже половина опитуваних (42,9 %) вказують, що у **переважній більшості** випадків офіційна відповідь надходила у строки, передбачені законом. Частина опитуваних (21,4 %) зазначають, що відповідь надходила **завжди** вчасно, і така ж частина (21,4 %) кажуть, що вчасно відповідь надходила лише **іноді**. Невеликий відсоток опитуваних кажуть, що відповідь вчасно не надходила ніколи (14,3 %).

Більшість опитуваних (64,3 %) зазначають, що офіційна відповідь містила запитовану інформацію лише **частково**, 7,1 % кажуть, що у відповіді **не було** інформації, яку вони запитували, і лише 35,7 % опитаних вказують, що отримана відповідь **повністю** їх задовольнила.

Лише у 20 % випадків офіційного надання часткової інформації, або ж ненадання її взагалі, відповідь містила **пояснення причин** відмови. У 80 % випадків пояснень не було надано.

У 53,8 % випадків надана офіційна відповідь містила **довільну** інформацію, а не ту, яку запитували представники неурядових організацій.

Деякі представники неурядових організацій висловили припущення, що причиною відмови у наданні інформації, або ж у формальному наданні, але зовсім не тієї інформації, яку запитувалось, є небажання органів управління лісовим господарством інформувати громадськість про ті проблеми, які можуть викликати інтерес й повернути небажану для керівництва цих органів увагу (питання обсягів і способів лісозаготівлі, лісопорушень та притягнення до відповідальності за них тощо).

Результати оцінки активного доступу до інформації свідчать, що органи управління лісовим господарством, як центральні, так і регіональні, слабо співпрацюють з громадськістю в частині обов'язкового реагування на їхні письмові запити про надання інформації. Відповіді з запитованою інформацією надаються не завжди, не в строк і, часто, не по суті питання. Можна припустити, що саме така практика взаємодії з громадськістю підриває довіру до офіційної інформації від органів управління лісовим господарством.

Оцінка залучення громадськості до управління лісовим господарством

Усі 100 % опитуваних висловили своє бажання бути залученими до процесу прийняття рішень щодо управління лісовим господарством. Натомість лише 4,5 % опитуваних вказали, що вони є членами Громадської ради при органі управління лісовим господарством. Лише 40,9 % опитуваних заявили, що вони є членами іншого дорадчого органу при державних структурах чи органах влади, які мають стосунок до питань управління лісовим господарством (мались на увазі Громадські ради при управліннях ОНПС). Інші 13,6 % сказали, що особисто залучались до управління лісовим господарством у рамках роботи Громадської ради при якійсь із владних структур. Це були досвіди організації еколого-просвітніх заходів, роботи у науково-технічній раді Рівненського природного заповідника та участі у громадських слуханнях стосовно розбудови Сіверсько-Донецького НПП на базі Кремінського ЛМГ.

Переважаюча кількість опитуваних (81,8 %) вважають, що громадські дорадчі органи при владних структурах мають дуже малий вплив на планування діяльності та прийняття рішень. Решта 18,2 % вважають, що вони не мають жодного впливу.

Причиною такого стану речей 86,4 % опитуваних вважають те, що ці дорадчі органи мають лише рекомендаційний характер і не можуть реально впливати на управлінські рішення; 72,7 % опитуваних причиною називають незацікавленість органів управління лісовим господарством у реальному залученні громадськості, і лише 9,0 % вважають ці дорадчі органи непрофесійними (сума відсотків більша 100 %, так як опитувані могли обирати більше однієї відповіді).

Більше половини (63,6 %) опитуваних зазначають, що мають досвід залучення до питань управління лісовим господарством іншими способами.

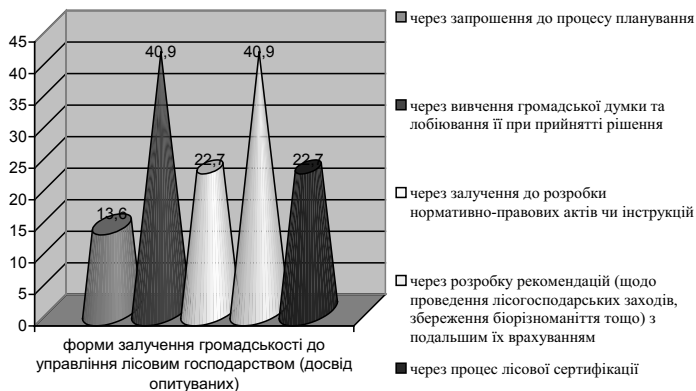

Рисунок 2. Розподіл опитуваних за способами залучення до питань управління лісовим господарством, %.

Підсилити вплив громадськості на процес прийняття рішень щодо управління лісовим господарством, на думку опитуваних, можна через:

- «активне залучення громадськості до процесу прийняття рішень, ефективну роботу громадських рад, де будуть професійні організації»;
- «вдосконалення законодавчої бази»;
- «відкритість управління лісовим господарством»;
- «максимальну прозорість роботи держлісгоспів, постійну рутинну роботу зацікавленої громадськості, загальний процес подальшої демократизації країни»;
- «правові засоби впливу на державну політику»;
- «участь громадськості в засіданнях та реальний вплив на прийняття рішень, розробки лісової стратегій, програм, прозорість та відкритість Держкомлісгоспу та його управлінь, професійність ЗМІ у висвітленні проблем»;
- «розробку і прийняття на законодавчому рівні відповідних процедур»;
- «прецеденти покарання керівників установ лісової галузі за конкретні порушення законодавства, і особливо – земельного, про ПЗФ та про ЧКУ»;
- «реальну зацікавленість громадськості у впливі на процес»;

«участь громадськості у плануванні ведення лісового господарства, правдиве висвітлення спірних ситуацій у ЗМІ, знаходження консенсусу у конфліктах через систематичні зустрічі керівництва лігоспів та громадськості (круглі столи, збори мешканців, зустрічі із журналістами, ЗМІ і т.д.), періодичну звітність керівництва лігоспів щодо діяльності на виконкомх сільських, селищних та міських рад»;

«спільну з лісівниками та активна участь громадськості в обговоренні та прийнятті рішень з питань лісового сектору».

Результати аналізу відповідей щодо залучення громадськості до управління лісовим господарством свідчать, що активна її частина, яка реалізовує цю активність через роботу в неурядових організаціях, однозначно бажає бути залученою до процесу прийняття рішень. Не дивлячись на те, що переважна більшість опитуваних не задіяні у роботі Громадських рад чи інших дорадчих органів, все ж вони знаходять інші способи впливати на діяльність органів лісового господарства через вивчення і донесення до них громадської думки чи розробку рекомендацій з різних питань ведення лісового господарства.

Одночасно практично усі опитані погоджуються, що вплив громадськості в будь-якому разі є мінімальним через недосконале законодавство і відсутність чітко прописаних процедур впливу на прийняття рішень.

ВИСНОВКИ

Опитування представників неурядових організацій дозволило виявити, що джерелами, до яких найчастіше вони звертаються у пошуках інформації про проблеми ведення лісового господарства України є фахівці-експерти у цій галузі, результати власних досліджень, а також Інтернет-сайти. Це найбільш доступне та найчастіше використовуване ЗМІ представниками громадськості, у той час коли періодична преса, телебачення й, особливо, радіо не користуються такою затребуваністю.

Разом з тим найбільшу довіру, як джерело інформації на лісову тематику, викликають матеріали незалежних експертів, власних досліджень та неофіційна інформація від працівників лісового господарства. Офіційній інформації від органів управління лісовим господарством громадськість не довіряє.

Лише більше половини опитуваних знайомі зі спеціалізованими лісгосподарським виданнями національного рівня і третина - регіонального рівня. Серед спеціалізованих лісгосподарських журналів національного рівня представникам громадськості є найбільш відомим «Лісовий і мисливський журнал». Існуючі видання є малотиражними і погано доступними для громадськості.

Майже абсолютна більшість опитуваних знає і користується Інтернет-сайтами центральних та регіональних органів влади з питань лісового господарства. За ступенем *інформативності, змістовності, інтерактивності, актуалізації*, а також *структуру* Інтернет-сайту Держкомлісгоспу та обласних УЛМГ громадськість оцінила переважно оцінкою *«задовільно»*.

Переважну більшість опитуваних офіційна опублікована інформація від органів управління лісовим господарством задовольняє їхні потреби лише частково, а п'яту частину – не задовольняє взагалі.

Більше половини опитуваних мають досвід активного доступу до інформації. Громадськість звертається переважно до ОУЛМГ та лісгосподарських підприємств різних відомств. Найчастіше представники неурядових організацій зверталися по інформацію стосовно таких питань ведення лісового господарства, як: 1) лісокористування і лісозаготівля; 2) біорізноманіття й території та об'єкти ПЗФ; 3) лісопорушення; 4)

охорона і захист ліс; 5) лісорозведення та лісовідновлення; 6) мисливське господарство; 7) планування і звітність; 8) лісова сертифікація й сертифіковані лісгоспи.

Результати опитування дозволяють зробити висновок, що органи управління лісовим господарством, як центральні, так і регіональні, слабо співпрацюють з громадськістю в частині обов'язкового реагування на їхні письмові запити про надання інформації. Відповіді з запитуваною інформацією надаються не завжди, не в строк і, часто, не по сучі питання. Припускаємо, що саме така практика взаємодії з громадськістю підриває довіру до офіційної інформації від органів управління лісовим господарством.

Усі без винятку опитувані висловили своє бажання бути залученими до процесу прийняття рішень щодо управління лісовим господарством. Однак менше половини з них є членами Громадських рад при Управліннях ОНПС, і, за рідкісним винятком, жоден не задіяний у роботі Громадської ради при обласних УЛМГ. Дехто має досвід залучення вирішення питань управління лісовим господарством України через 1) вивчення громадської думки й лобювання її при прийнятті рішення; 2) розробку рекомендацій з подальшим їх врахуванням; 3) розробку нормативно-правових актів чи інструкцій; 4) процес лісової сертифікації; 5) запрошення до процесу планування.

Переважаюча кількість опитуваних вважають, що громадські дорадчі органи при владних структурах мають дуже малий вплив на планування діяльності та прийняття рішень. Дехто з них вважає, що вони не мають жодного впливу.

Причиною мінімального впливу громадськості на процес прийняття рішень представники громадськості вважають рекомендаційний характер громадських дорадчих органів й законодавчо відсутність повноважень цих органів реально впливати на управлінські рішення. Другою причиною вони називають незацікавленість органів управління лісовим господарством у реальному залученні громадськості.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

На основі здійсненого опитування можна виокремити **три основних завдання**, які варто ставити перед проектом ENPI-FLEG та Держкомлісгоспом України:

1. Оскільки Інтернет-ресурс виявився основним засобом пасивного поінформування громадськості на лісову тематику, необхідно звернути особливу увагу на розробку і функціонування, а також наповнення інформацією офіційних Інтернет-сайтів Держкомлісгоспу та обласних УЛМГ.
2. Необхідно розробити Положення про порядок надання письмової інформації на виконання ЗУ «Про інформацію» і затвердити його наказом Держкомлісгоспу (за прикладом Мінприроди). Це має бути внутрішнім документом по усій системі. Кожен керівник повинен знати про свій обов'язок надавати потрібну інформацію на запит і про відповідальність за невиконання цього обов'язку.
3. Розпочати спільно з громадськістю розробку механізму (процедур) залучення громадськості та місцевих громад до процесу прийняття рішень щодо управління лісовим господарством.

Додаток 7. Приклад акту дотримання природоохоронного законодавства та рішення адміністративного суду за цим актом

А К Т

дотримання вимог природоохоронного законодавства

“25” липня 2013 р.

м. Мукачєво

Мною, державним інспектором з ОНПС Закарпатської області Павлище Ю.В. за участю дільничного інспектора міліції Мукачівського МВ (з обслуговування м. Мукачєво та Мукачівського р-ну) УМВС України в Закарпатській області, молодшого лейтенанта Фабрицій І.Ю., у присутності представника РМЕО «Екосфера» Станкевича В.І. проведено перевірку фактів викладених у зверненні РМЕО «Екосфера» від 20.07.2013 року №3-013, стосовно незаконного утримування у неволі Орлана-білохвоста, фізичними особами на території Мукачівського замку.

Перевірку проведено на підставі наказу ДЕІ у Закарпатській області №817 від 25.07.2013 року.

В ході перевірки встановлено, що на території Мукачівського історичного музею громадянин Куртмулаєв Ібраїм Акімович пропонує відвідувачам музею провести фотографування з птахом занесеним до Червоної книги України, а саме з Орланом – білохвостом.

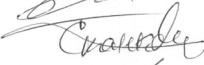

На час перевірки гр. Куртмулаєвим І.А. представлено міжнародний ветеринарний паспорт на Орлана-білохвоста по кличці «Цезар» виданий ПФ «Фауна-Сервіс» м. Кам'янець-Подільський на ім'я власника гр. Марлен Хакімова, який проживає в с. Пионерське вул. 86 Сімферопольського району Автономної Республіки Крим. В паспорті вказано стать особини – самець, дату народження – травень 2011 року. Жодних документів про походження птаха або його придбання на день перевірки гр. Куртмулаєвим І.А. не представлено.

Натурною перевіркою виявлено, що птах виду Орлан-білохвіст, з яким проводять фотографування знаходиться в нормальному стані, без фізичних ушкоджень, вільно перелітає і пересувається.

Зі слів гр. Куртмулаєвим І.А. йому про походження птаха нічого невідомо, в домашніх умовах птах утримується у вольєрі розміром 2 на 3 м, годеться 2 рази на день рибою та м'ясом. Даного птаха йому залишив на доглядання його брат гр. Марлен Хакімов 20 липня 2013 року.

Громадянин Куртмулаєв І.А. надав пояснення (у додатку на 1-му арк..) про те, що йому було не відомо, що утримуваний ним птах виду Орлан-білохвіст занесений до Червоної книги України і знаходиться під охороною. Також гр. Куртмулаєв І.А. пояснив, що він не згоден на вилучення або добровільну передачу природоохоронним установам Орлана-білохвоста у зв'язку з тим, що даний птах не є його власністю.

Підписи:

 Ю.В. Павлище
 І.Ю. Фабрицій
 В.І. Станкевич
 І.А. Куртмулаєв

Акт складено в 4-х примірниках,

один примірник отримав гр. Куртмулаєвим І.А.

25.07.13

**ПОСТАНОВА
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ**

05 вересня 2013 року

місто Сімферополь

Суддя Сімферопольського районного суду Автономної Республіки Крим Паніна П.Є., розглянувши адміністративний матеріал у відношенні громадянина Куртмулаєва Ібраїма Акімовича, 25.01.1989 року народження, уродженець Узбекистану, що проживає за адресою: Сімферопольський район, с. Андрусово, вул. Гаспринського, 90, тимчасово мешкає за адресою: м.Мукачеве, вул. П.Орлика, 12, у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення, -

ВСТАНОВИВ:

Громадянин Куртмулаєв І.А. 25.07.2013 року о 14 годин 20 хвилин, знаходячись на території Мукачівського історичного музею пропонував відвідувачам сфотографуватися з птахом «Орланом-білохвостом», який занесений до Червоної книги України, чим порушив вимоги Закону України «Про червону книгу України», Закону України «Про тваринний світ», про що складено протокол № 006873 від 25.07.2013 року.

Громадянин Куртмулаєв І.А. в суд не з'явився, про день та час слухання справи повідомлений належним чином.

Вина громадянина Куртмулаєва І.А. підтверджується протоколом про адміністративне правопорушення, письмовими поясненнями правопорушника у протоколі, актом дотримання вимог природоохоронного законодавства, що міститься у адміністративній справі.

Право видачі міжнародних ветеринарних сертифікатів, ветеринарних свідоцтв, ветеринарних довідок, ветеринарних карток та/або ветеринарно-санітарних паспортів на тварин надається відповідним державним інспектором ветеринарної медицини та уповноваженим лікарям ветеринарної медицини:

- 1) управління ветеринарної медицини в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення, районах;
- 2) державних закладів ветеринарної медицини;
- 3) регіональних служб державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті.

Наявність у правопорушника міжнародного ветеринарного паспорта судом до уваги не приймається, оскільки даний паспорт виданий не державною установою.

Дослідивши матеріали адміністративної справи, суд вважає, що в діях громадянина Куртмулаєва І.А. містяться ознаки правопорушення, передбаченого статтею 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

При накладенні стягнення суд враховує характер вчиненого правопорушення, ступень вини правопорушника, особу правопорушника.

Обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність громадянина Куртмулаєва І.А., судом не встановлено.

Матеріали адміністративної справи не містять відомостей про те, що громадянин Куртмулаєв І.А. раніше притягався до адміністративної відповідальності.

Враховуючи викладене, суд вважає можливим, у відповідності зі статтею 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення, застосувати до громадянина Куртмулаєва І.А. адміністративне стягнення у вигляді штрафу з конфіскацією птаха.

Керуючись статтями 24, 33, 283, 284 Кодексу України про адміністративні правопорушення, -

ПОСТАНОВИВ:

Визнати громадянина Куртмулаєва Ібраїма Акімовича винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення, притягнути його до адміністративної відповідальності і застосувати до нього адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 425 грн. з конфіскацією птаха.

Постанову може бути оскаржено в Апеляційний суд Автономної Республіки Крим через Сімферопольський районний суд Автономної Республіки Крим, шляхом подачі в 10-денний строк з дня внесення постанови, апеляційної скарги.

Суддя

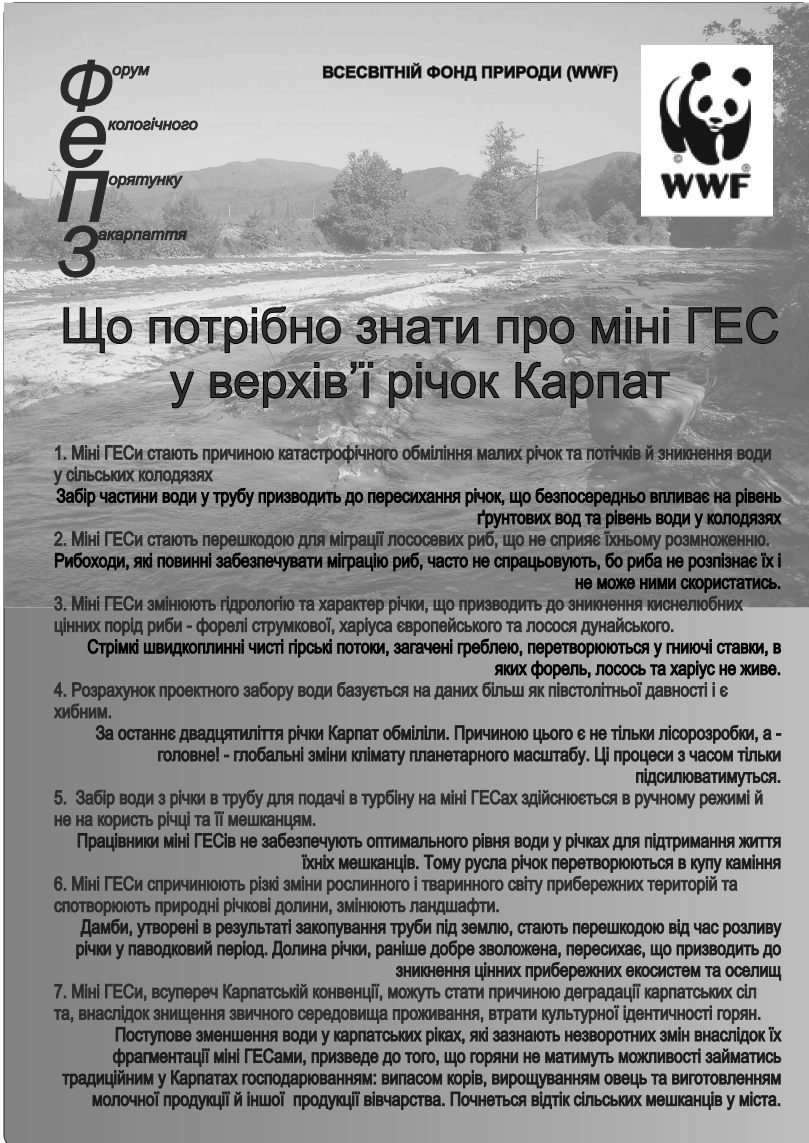
ЗГІДНО З Є. І. ПАНІНОМ

Паніна П.Є.

СЕКРЕТАР:

1470
Вч. 09 20 13

Додаток 8. Приклад інформаційного листка
з ключовим повідомленням

Форум
Екологаічного
Порятунку
Закарпаття

ВСЕСВІТНІЙ ФОНД ПРИРОДИ (WWF)

Що потрібно знати про міні ГЕС у верхів'ї річок Карпат

1. Міні ГЕСи стають причиною катастрофічного обміління малих річок та потічків й зникнення води у сільських колодязях
Забір частини води у трубу призводить до пересихання річок, що безпосередньо впливає на рівень ґрунтових вод та рівень води у колодязях
2. Міні ГЕСи стають перешкодою для міграції лососевих риб, що не сприяє їхньому розмноженню.
Рибоходи, які повинні забезпечувати міграцію риб, часто не спрацьовують, бо риба не розпізнає їх і не може ними скористатися.
3. Міні ГЕСи змінюють гідрологію та характер річки, що призводить до зникнення киснелюбних цінних порід риби - форелі струмкової, харіуса європейського та лосося дунайського.
Стрімкі швидкоплинні чисті гірські потоки, загачені греблею, перетворюються у гниючі ставки, в яких форель, лосось та харіус не живе.
4. Розрахунок проектного забору води базується на даних більш як півстолітньої давності і є хибним.
За останнє двадцятиліття річки Карпат обміглили. Причиною цього є не тільки лісорозробки, а - головне! - глобальні зміни клімату планетарного масштабу. Ці процеси з часом тільки підсилюватимуться.
5. Забір води з річки в трубу для подачі в турбіну на міні ГЕСах здійснюється в ручному режимі й не на користь річці та її мешканцям.
Працівники міні ГЕСів не забезпечують оптимального рівня води у річках для підтримання життя їхніх мешканців. Тому русла річок перетворюються в кулу каміння
6. Міні ГЕСи спричинюють різкі зміни рослинного і тваринного світу прибережних територій та спотворюють природні річкові долини, змінюють ландшафти.
Дамби, утворені в результаті закопування труби під землю, стають перешкодою від час розливу річки у паводковий період. Долина річки, раніше добре зволожена, пересихає, що призводить до зникнення цінних прибережних екосистем та оселиць
7. Міні ГЕСи, всупереч Карпатській конвенції, можуть стати причиною деградації карпатських сіл та, внаслідок знищення звичного середовища проживання, втрати культурної ідентичності горян.
Поступове зменшення води у карпатських ріках, які зазнають незворотних змін внаслідок їх фрагментації міні ГЕСами, призведе до того, що горяни не матимуть можливості займатись традиційним у Карпатах господарюванням: випасом корів, вирощуванням овець та виготовленням молочної продукції й іншої продукції вівчарства. Почнеться відтік сільських мешканців у міста.

Форум екологічного порятунку Закарпаття, Всесвітній фонд природи (WWF) та уся екологічна громадськість України вважають доцільним:

- ! будувати міні ГЕСи у нижній та середній течії річок, де є достатньо води, а не у верхів'ї;
- ! будувати дериваційні міні ГЕСи відкритого типу, відводячи воду не у трубу, ізолюючи її від природного середовища, а в канали, де вода й далі буде контактувати з довіллям;
- ! будувати одиничні міні ГЕСи потужністю більше 1 Мвт, ніж десятки міні ГЕС потужністю до 1 Мвт. В сумі вони продукуватимуть однакоvu кількість електроенергії, але завдаватимуть меншу шкоду довіллям;
- ! у разі потреби на наявності соціально-економічного обґрунтування у верхів'ї річок будувати міні ГЕСи винятково у режимі природного стоку, що дозволить максимально витримати екологічні норми.

Стан річки Шипіт (Перечинський район)

ДО уведення в експлуатацію Тур'яполянської міні ГЕС **і ПІСЛЯ**

Стрімка бурхлива річка, загачена греблею, перетворилася на стоячу річку-смердочку

Копиць повноводна протія річка, після забору води в трубу, перетворилася на вузький струмок та груду каменів. Дамба, що утворилася в результаті заповнення труби під завалом, перешкоджає розливу річки під час паводків та зволоженню долини

Немає нічого ціннішого за воду. Сьогодні вона є найдорожчим ресурсом на планеті. Ви ж не хочете втратити середовище свого існування й покинути свої домівки назавжди?

Контакти: zakarpattia@ukr.net; +38 067 5089655, +38 050 6113315; www.ekosphaera.org (Ужгород)
apavelko@wwfdcp.org; +38 067 6633672; www.wwf.panda.org/uk (Львів)

ПУБЛІКАЦІЇ РМЕО «ЕКОСФЕРА» НА ТЕМУ «АДВОКАЦІЯ»:

1. Практичний посібник **«Природоохоронна адвокація: теорія і практика на прикладах»**, 2007 рік, тираж 1 000. Автори: Станкевич О., Дерев'янченко Н. Зміст: книга є практичним посібником з природоохоронної адвокації. Вона написана на основі досвіду РМЕО „ЕКОСФЕРА” та інших партнерських їй НУО у галузі представлення інтересів та захисту прав громадян. У цій книзі-посібнику систематизовано знання і досвід фахівців РМЕО „ЕКОСФЕРА” у сфері впливу НУО на процеси прийняття рішень, розробку стратегічних планів розвитку громад та формування природоохоронної політики. Посібник містить теоретичні положення природоохоронної адвокації, а також реальні історії успіху, де детально описано й проаналізовано хід подій.
2. Електронна книга **«СТОП масовому будівництву міні ГЕС у верхів'ї гірських річок Карпат! (хроніки та аналіз адвокаційної кампанії)»**, 2013 рік. Автори: Станкевич-Волосянчук О., Лукша О. В. Зміст: у книзі автори аналізують суть та етапи адвокаційної кампанії, яку проваджувало ВКО «Форум екологічного порятунку Закарпаття» протягом 2012-2013 років. На сторінках цієї книги зацікавлений читач може більше дізнатись про проблему будівництва МГЕС у Карпатах, та про природоохоронні рухи у Закарпатті, спрямовані на призупинення згубних для довкілля непередуманих проектів у малій гідроенергетиці, реалізованих, у більшості, випадків з порушенням чинного законодавства України.
3. Практичний посібник **«Адвокація як метод впливу»**, 2013 рік, тираж 1000. Автор: Станкевич-Волосянчук О. І. Зміст: у цьому посібнику викладені основні положення, важливі для громадських активістів, які планують захищати своє право жити у безпечному довкіллі через адвокаційні кампанії. Оповідь щодо покрокового планування та впровадження адвокаційної кампанії, а також приклади з кампаній, які відбулись, допоможуть читачу правильно обрати стратегію адвокаційної кампанії, визначати її мету, інструменти, та зрозуміти, яку роль у ній відіграють соціальні мережі й співпраця зі ЗМІ.

Ці книжки можна отримати в офісі РМЕО «ЕКОСФЕРА» або скачати у сайті організації: <http://www.ekosphera.org>

ЕКОСФЕРА НА СЛУЖБІ У ДОВКІЛЛЯ

РМЕО «ЕКОСФЕРА» – регіональне молодіжне екологічне об'єднання, створене у 1999 році

Головною метою організації є активізація природоохоронного руху в Карпатському регіоні України через проведення екологічних досліджень, еколого-просвітницьку роботу та представлення інтересів й захист екологічних прав громадян

Напрямки діяльності ЕКОСФЕРИ:

- 1. Еколого-просвітницька діяльність:* екологічна освіта та виховання учнівської молоді, проведення екологічних таборів, розвиток “зеленої” журналістики, видання літератури методичного та природоохоронного спрямування.
- 2. Екологічні дослідження:* громадський екологічний моніторинг, проекти зі збереження біорізноманіття, вивчення і збереження водних та лісових екосистем (питання лісової політики та сертифікації)
- 3. Сприяння сталому розвитку місцевих громад:* проекти з енергозбереження, розвитку агро- та екотуризму, управління з твердими побутовими відходами, просування ідей лісової сертифікації та органічного землеробства, сталого розвитку громад.
- 4. Природоохоронна адвокація:* представлення інтересів та захист екологічних прав громадян: громадське лобювання та адвокаційні кампанії

Станкевич-Волосянчук Оксана Ігорівна
АДВОКАЦІЯ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ
Практичний посібник

Верстка та дизайн: Кокіної Р.
Коректура авторська

*Здано в роботу 01.12.2013. Підписано до друку 15.12.2013
Формат 60 x 84/16. Папір офсет. Друк офсет. Гарнітура Calibri.
Умов.друк.арк.4,7. Тираж 1000 прим. Замов. № 001*

*Друк: ПП Рушак В.О.
м.Ужгород, вул. Заньковецької, 17/61*

Станкевич-Волосянчук О. І.
С-76 Адвокація як метод впливу (практичний посібник) – Ужгород,
2013. – 80 с.

Посібник «Адвокація як метод впливу» може слугувати азбукою для початківців у адвокаційному русі, а також порадиником для більш досвідчених у цій сфері організацій. У кожному разі автор не ставив собі за мету відповісти на усі питання, оскільки більшість питань, як і відповідей приходять з досвідом.

Усе викладене у цій книзі опирається на конкретний досвід з практики здійснення адвокаційних кампаній. Саме тому тут кожен може знайти для себе корисні приклади та «рецепти» на майбутнє.

У цьому посібнику викладені основні положення, важливі для громадських активістів, які планують захищати своє право жити у безпечному довіллі через адвокаційні кампанії. Оповідь щодо покрокового планування та впровадження адвокаційної кампанії, а також приклади з кампаній, які відбулись, допоможуть читачу правильно обрати стратегію адвокаційної кампанії, визначити її мету, інструменти, та зрозуміти, яку роль у ній відіграють соціальні мережі й співпраця зі ЗМІ.

Видання спрямоване на активістів громадських рухів: представників неурядових організацій, місцевих громад.

УДК 349.6
ББК 66

